

Euroopa kodanike paneelarutelu toidujäätmete teemal

Lõpparuanne

#FoodWasteEU

Käsikiri valmis juulis 2023

Käesolev dokument ei kajasta Euroopa Komisjoni ametlikku seisukohta.

Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023

© Euroopa Liit, 2023

Euroopa Komisjoni dokumentide taaskasutamise põhimõtteid rakendatakse vastavalt komisjoni 12. detsembri 2011. aasta otsusele 2011/833/EL komisjoni dokumentide taaskasutamise kohta (ELT L 330, 14.12.2011, lk 39). Kui ei ole märgitud teisiti, on käesoleva dokumendi taaskasutamine lubatud Creative Commons Attribution 4.0 Internationali (CC BY 4.0) litsentsi alusel (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). See tähendab, et taaskasutamine on lubatud, kui on viidatud allikale ja märgitud kõik muudatused.

Kõik fotod © Euroopa Liit.

Print ISBN 978-92-68-06484-9

doi:10.2775/696742

NA-09-23-364-ET-C

PDF ISBN 978-92-68-06471-9

doi:10.2775/777483

NA-09-23-364-ET-N

SISUKORD

1. Sissejuhatus	2
2. Toidujäätmete teemalise Euroopa kodanike paneelarutelu põhijooned	5
2.1. Paneelarutelul osalejate juhuslik valimine ja demograafiline jaotus.....	6
2.2. Juhtkomitee	10
2.3. Teadmiskomitee.....	11
2.4. Teadmiskomitee ja teabekeskus.....	12
2.5. Kõnelejad.....	12
2.6. Põhimoderaatorid.....	14
2.7. Moderaatorid.....	14
2.8. Vaatlejad.....	15
3. Metoodikaraamistik ja üksikud kohtumised	16
3.1. Metoodikaraamistik.....	17
3.2. Esimene kohtumine: protsess ja väljundid.....	18
3.3. Teine kohtumine: protsess ja väljundid.....	23
3.4. Kolmas kohtumine: protsess ja väljundid	27
4. Edasised sammud	34
Lisa. Täielikud soovitused	37
I teemaplokk – koostöö toidu väärtusahelas: talust taldrikule	38
II teemaplokk – toiduäri algatused	43
III teemaplokk – toetus tarbijakäitumise muutumisele.....	47

1. Sissejuhatus

Euroopa Komisjon korraldas 2023. aastal kolm Euroopa kodanike paneelarutelu, millest ühel käsitleti toidujäätmete teemat. Iga paneelarutelu tõi kokku kuni 150 juhuslikult valitud kodanikku kõigist 27 ELi liikmesriigist, et pidada komisjoni oluliste ettepanekute eel arutelusid ja esitada soovitusi. Paneelaruteludega täideti kohustus, millele oli osutatud 17. juuni 2022. aasta teatises „Euroopa tuleviku konverents. Visioonist reaalsuseks“⁽¹⁾ ja president von der Leyeni 2022. aasta kõnes olukorrast Euroopa Liidus. Euroopa kodanike paneelarutelu toidujäätmete teemal oli esimene paneelarutelu ja see jagunes kolmeks kohtumiseks, mis toimusid 16.–18. detsembril 2022, 20.–22. jaanuaril ja 10.–12. veebruaril 2023.

Kui EL ja selle liikmesriigid soovivad täita oma kohustusi ÜRO kestliku arengu eesmärkide saavutamisel,⁽²⁾ tuleb toidujäätmeid vähendada ulatuslikumalt ja kiiremini. See on hädavajalik, sest lisaks maailma rahvastiku kasvule ja probleemidele, mida see tekitab toiduga kindlustatuse valdkonnas, tuleb ka leevendada meie toidusüsteemi keskkonna- ja kliimamõju. Tunnistades toidujäätmete vähendamise tähtsust Euroopas, on EL integreerinud selle eesmärgi oma 2020. aasta strateegiasse „Talust taldrikule“, et tagada õiglane, tervislik ja keskkonnahoidlik toidusüsteem. Kooskõlas selle strateegiaga võttis komisjon 5. juulil 2023 vastu seadusandliku ettepaneku,⁽³⁾ kehtestades õiguslikult siduvad toidujäätmete vähendamise eesmärgid, mille liikmesriigid peavad saavutama 2030. aasta lõpuks. Nendes kutsutakse kõiki ELi liikmesriike üles võtma kaugeleulatavaid meetmeid toidujäätmete vähendamiseks oma territooriumil.

Kuna kodumajapidamiste arvele langeb üle poole ELis tekkivatest toidujäätmetest, võivad kodanikud olla

tähtsad selle probleemi lahendamisel. Toidujäätmete vähendamiseks on vaja võtta meetmeid toiduainete tarneahela kõigis etappides, alates esmatootmisest ja toiduainete tootmisest kuni jaemüügi, toitlustusteenuste ja tarbimiseni, kuid tarbimisetapis tekkivad suured kogused viitavad kodanike seisukohtade ja soovitude tähtsusele. Sellega seoses paluti esimesel Euroopa kodanike paneelarutelul osalejatel koostada loetelu soovitudest selle kohta, kuidas tõhustada meetmeid toidujäätmete vähendamiseks ELis. Neid soovitusi võetaks seejärel arvesse komisjoni üldises tööprogrammis toidujäätmete tekke vältimise kohta ja tulevase seadusandliku ettepaneku ettevalmistamisel. Paneelarutelu soovitusel peaksid toimima ka suunistena, mis aitavad ELi liikmesriikidel saavutada 2030. aastaks läbivaadatud jäätmete raamdirektiivis sätestatud toidujäätmete vähendamise eesmärgid.

Paneelarutelul kuulati kodanike seisukohti meetmete kohta, mida ELi liikmesriigid, toiduainete tarneahelas osalejad, kodanikud ning muud avaliku ja erasektori sidusrühmad peaksid võtma, et kiirendada toidujäätmete vähendamist ning täita ELi tasandil kehtestatavad eesmärgid. Tuginedes teabematerjalile, ekspertide tähelepanekutele ning tööruhmade ja täiskogu arutelule, tegid toidujäätmete teemalised kodanike paneelarutelul osalejad kindlaks komisjoni uue poliitilise ettepaneku jaoks tähtsad küsimused ja seadsid need tähtsuse järjekorda. Käesolevas aruandes, sealhulgas selle lisas on kokku võetud paneelarutelul kogutud teave ja selle väljundid. Aruandes esitatakse kokkuvõtvalt toidujäätmete teemalise Euroopa kodanike paneelarutelu põhijooned ja meetodikaraamistik, arutelu soodustamise viis, kolme kohtumise väljundid ja edasised sammud.

⁽¹⁾ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Euroopa Ülemkogule, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Euroopa tuleviku konverents. Visioonist reaalsuseks“, COM(2022) 404 final (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A52022DC0404>).

⁽²⁾ Kestliku arengu eesmärgi 12.3 kohaselt tuleb 2030. aastaks vähendada maailma toidujäätmeid ühe elaniku kohta poole võrra, seda nii jaemüügi kui ka tarbija tasandil, ning vähendada kogu toiduainete tarneahelas toidukadu.

⁽³⁾ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2008/98/EÜ jäätmete kohta, COM(2023) 420 final (https://environment.ec.europa.eu/system/files/2023-07/Proposal%20for%20a%20DIRECTIVE%20OF%20THE%20EUROPEAN%20PARLIAMENT%20AND%20OF%20THE%20COUNCIL%20amending%20Directive%20200898EC%20on%20waste%20COM_2023_420.pdf).

European Citizens Panel
food waste
Have Your Say

2. Toidujäätmete teemalise Euroopa kodanike paneelarutelu põhijooned

2.1. PANEELARUTELUL OSALEJATE JUHUSLIK VALIMINE JA DEMOGRAAFILINE JAOTUS

Kodanike paneelarutelul osalejad valiti juhuslikult, sest see on õiglane, järjepidev ja usaldusväärne viis isikute valimiseks sellistesse osalusprotsessidesse. Nõuetekohaselt kohaldatud juhuslik valimine võib suurendada mitmekesisust ja esindavust. Värbamise viis läbi *Kantar Public 27* riikliku värbamisagentuuri toel. Enamikus riikides värvati osalejad telefoni teel (arvutipõhine telefoniküsitlus), tehes kõnesid juhuslikult välja valitud numbritele (*random digit dialling* – RDD). Mõnes riigis kasutati siiski ka silmast silma meetodeid (CAPI) või tehti juhuslik valik tõenäosusliku valimiga veebipaneelist (vaid Luksemburgis). Nõustumise määr oli ELis keskmiselt 4,5 %, kõikudes liikmesriigiti.

Tabelis 1 on esitatud ülevaade sellest, kui palju kodanikke sooviti ELi liikmesriikidest paneelarutellu kaasata (riikide kvoodid) ja palju osalejaid eri riikidest tegelikult kohtumistel osales. Eesmärk oli saavutada ELi liikmesriikide esindatus, mis on proportsionaalne liikmesriikide elanikkonna suurusega. Tasakaalu nimel valiti vähemalt kaks kodanikku riigi kohta ⁽⁴⁾. Teisisõnu, suure elanike arvuga riikide puhul seati kõrged eesmärgid (nt Saksamaalt 19 kodanikku), samal ajal kui Maltalt ja Luksemburgist kutsuti kaks kodanikku. Osalemise tase oli kokkuvõttes hea ja küündis peaaegu püstitatud eesmärkideni. Eesmärgiks seatud osalejate arv saavutati 27 ELi liikmesriigist 23 puhul. 150 kutsutud kodanikust 148 osales vähemalt ühel kohtumisel.

⁽⁴⁾ Riikide kvootide kindlaksmääramisel rakendati kahaneva proportsionaalsuse süsteemi, mida kasutatakse ka selleks, et määrata kindlaks liikmesriikide kohtade arv Euroopa Parlamendis.

Tabel 1. Paneelarutelul osalejate arv lliikmesriikide kaupa

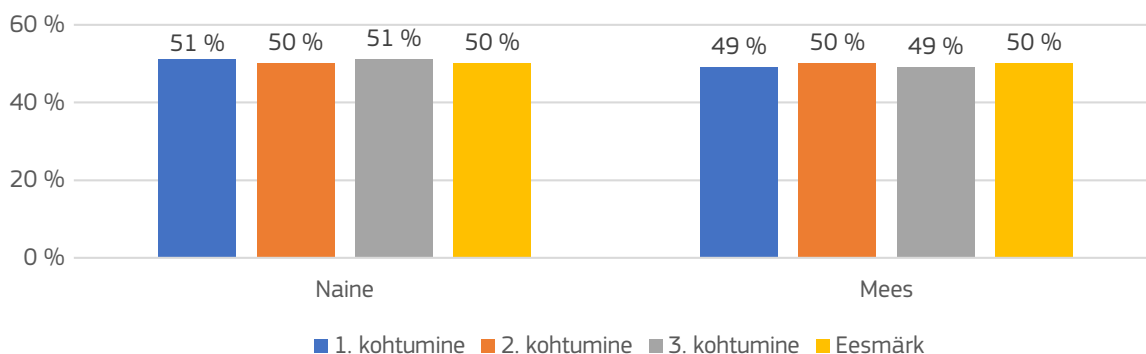
RIIK	OSALEJATE SIHTARV	TEGELIK OSALEJATE ARV		
		1. kohtumine	2. kohtumine	3. kohtumine
Austria	5	4	5	4
Belgia	4	4	4	4
Bulgaaria	5	5	5	5
Horvaatia	3	3	3	3
Küpros	19	17	18	16
Tšehhi	2	2	2	2
Taani	3	3	3	3
Eesti	5	5	5	5
Soome	12	12	13	13
Prantsusmaa	15	16	16	16
Saksamaa	2	2	2	2
Kreeka	15	13	13	12
Ungari	2	2	2	2
Iirimaa	2	2	2	2
Itaalia	2	2	2	2
Läti	2	2	2	2
Leedu	5	2	2	2
Luksemburg	2	2	2	2
Malta	6	6	6	6
Madalmaad	4	4	4	4
Poola	10	10	12	11
Portugal	5	5	5	5
Rumeenia	7	7	7	7
Slovakkia	2	2	2	2
Sloveenia	3	3	3	3
Hispaania	3	3	3	3
Rootsi	5	4	4	4
KOKKU	150	142	147	142

Kandmaks hoolt selle eest, et paneelarutelu kajastaks võimalikult hästi ELi elanikkonna mitmekesisust, määrati kindlaks osalejate sihtkhoodid, lähtudes joonisel 1 esitatud sotsiaal-demograafilistest omadustest (osakaal neist 148st kodanikust, kes

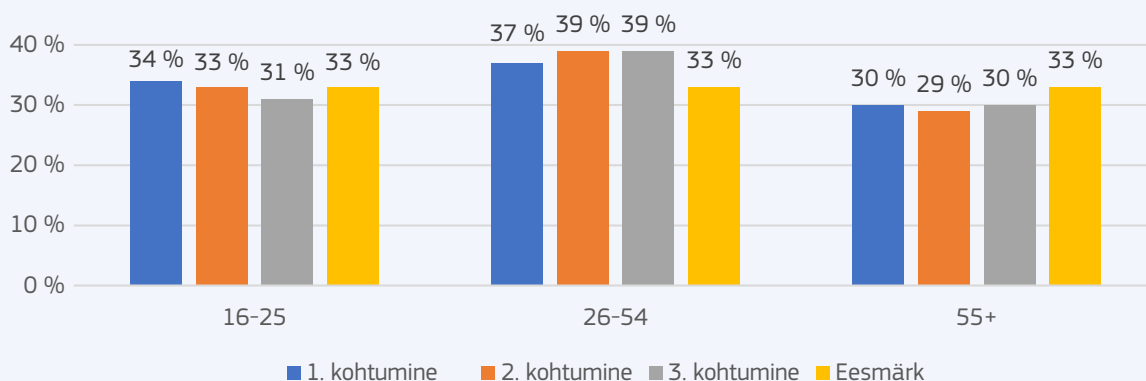
osales vähemalt ühel kohtumisel). Ühe erandina otsustati kaasata rohkem noori: kolmandik paneelarutelul osalejatest valiti 16–25aastaste kodanike seast, ehkki see vanuserühm moodustab alla 33 % Euroopa elanikkonnast ⁽⁵⁾.

Joonis 1. Osalejate sooline ja vanuseline jaotus ning jaotus kodakondsuse ja haridustaseme alusel

Sooline jaotus kohtumiste kaupa

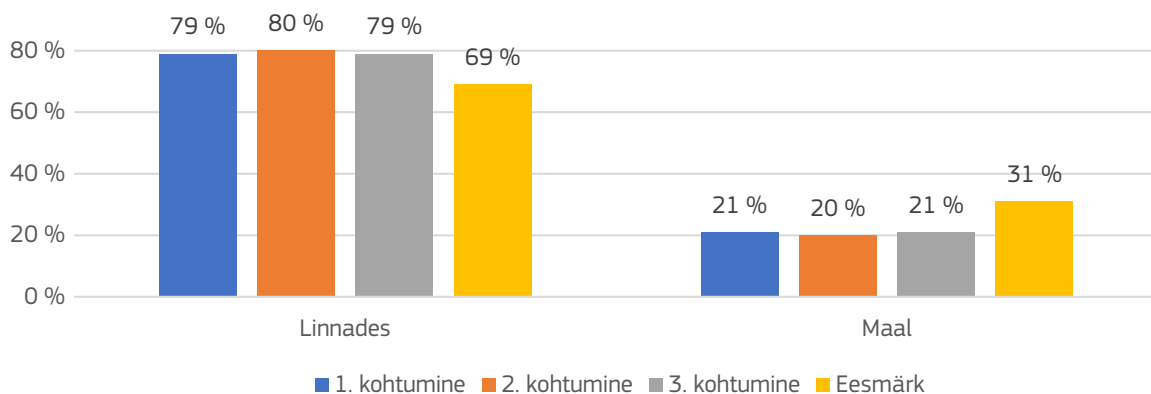
Vanuseline jaotus kohtumiste kaupa

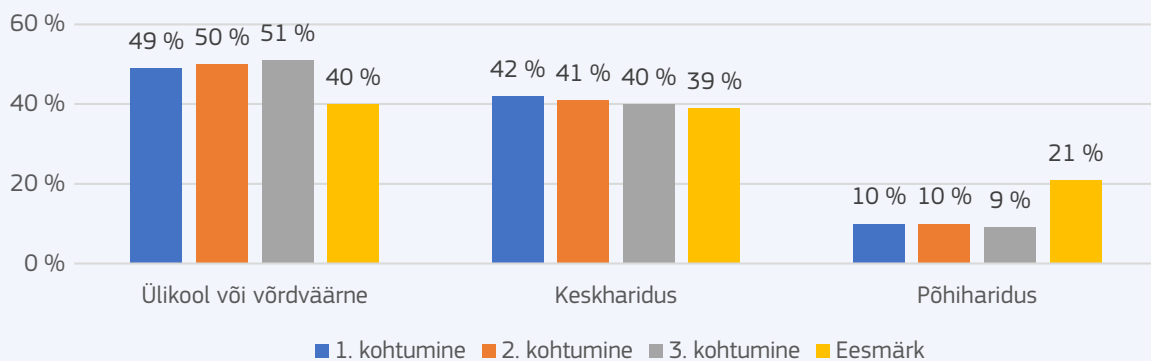
⁽⁵⁾ Eurostati andmetel moodustab see vanuserühm 10,6 % ELi elanikkonnast (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/TPS00010/default/table?lang=en&category=demo.demo_ind).

Osalejate jaotus nende kodakondsuse alusel

Osalejate jaotus nende haridustaseme alusel

2.2. JUHTKOMITEE

Toidujäätmete teemalise Euroopa kodanike paneelarutelu kavandas, korraldas ja viis läbi juhtkomitee. Juhtkomitee tuli kokku kord nädalas, et teha otsuseid põhimõttelistes ja korralduslikes küsimustes, sealhulgas meetodika, logistika ja eelarve kohta. Juhtkomitee koosnes Euroopa Komisjoni ja töövõtjate esindajatest. Euroopa Komisjonist andsid juhtkomitee töösse oma panuse kaks peadirektoraati: tervise ja toiduohutuse peadirektoraat (DG SANTE), mis vastutab toidujäätmetega seotud algatuste, sealhulgas sellise seadusandliku ettepaneku ettevalmistamise eest, millega kehtestatakse liikmesriikidele toidujäätmete vähendamise eesmärgid, ning teabevahetuse peadirektoraat (DG COMM), mis vastutab uue kodanike kaasamise etapi eest ning eelkõige Euroopa kodanike paneelarutelude meetodika ja korraldamise eest.

Töövõtjad tegid nende uue põlvkonna Euroopa kodanike paneelarutelude kavandamisel ja elluviimisel koostööd. Kodanike värbamisega tegeles *Kantar Public*. *VO Europe* ja *MCI* vastutasid osalevate kodanikega suhtlemise ja osalejate abistamise ning kolme kohtumise kõigi korralduslike aspektide eest. Peale selle tõi rahvusvaheline arutelu kavandamise ja

hõlbustamisega tegelenud rühm, kus olid esindatud *ifok* (Saksamaa), *Missions Publiques* (Prantsusmaa), *Taani Tehnoloogiaõukogu* ja *Deliberativa* (Hispaania), kokku eksperdid, et kavandada ja hõlbustada aruteluprotsessi. Arutelu kavandamise ja hõlbustamisega tegelenud rühma liikmed koostasid oma teadmised, et töötada koos teabevahetuse peadirektoraadiga välja üldise osalusprotsessi kontseptsioon ja meetodika iga kohtumise jaoks. Arutelu kavandamise ja hõlbustamisega tegelenud rühma ülesanne oli koostada koos tervise ja toiduohutuse peadirektoraadi ja teabevahetuse peadirektoraadiga kontseptsioonikirjeldus, kus tutvustatakse paneelarutelu eesmärgi, ning luua nõuandev teadmiskomitee. Lisaks otsis ja valgustas arutelu kavandamise ja hõlbustamisega tegelenud rühm tervise ja toiduohutuse peadirektoraadi ning teadmiskomitee toel kõnelejaid, kes aitasid kodanikel mõista teemat kogu selle keerukuses ja vastasid kodanike küsimustele kolmel kohtumisel. Peale selle koordineeris see teabevahetust kodanike ja kohapealse tugirühmaga, tegeles modereerimise ja töörühmade töö hõlbustamisega ning teostas järelevalvet tulemustest aru andmise üle.

2.3. TEADMUSKOMITEE

Arutelu terviklikkust suurendas toidujäätmete tekke vältimise valdkonna ekspertidest koosneva teadmuskomitee kaasamine, mis tagas kodanikele antava teabe kvaliteedi, objektiivsuse, mitmekesisuse ja põhjalikkuse. Teadmuskomitee ülesanne oli koguda ja jagada teadmisi ja oskusteavet, et luua kõigile osalejatele võrdsed võimalused ja hõlbustada osalejate seas toimuvaid arutelusid. Selleks koostati muu hulgas teabekomplekt, mis jagati kodanikele välja enne esimest kohtumist. Faktiline poliitiline teave pandi kokku tihedas koostöös juhtkomiteega.

Teadmuskomitee abistas ka arutelu kavandamise ja hõlbustamisega tegelenud rühma, et teha kindlaks märgid, mis osutavad nõrkadele kohtadele (nt arutelu puudumine, valdkonnaülesed probleemid ja lüngad kodanike aruteludes (nt ideede ja olemasolevate ELi algatuste võimalik kattumine ja/või valdkonnad, kus kavandatavad meetmed ei tugine tõenditele). Nad osalesid ka faktide kontrollimises ning vastasid kohtumiste ajal ja pärast kohtumisi kodanike küsimustele. Neid toetas teadmis- ja teabekeskus, mis kaasas ka teisi eksperte komisjonist. Peale selle toetasid nad arutelu kavandamise ja hõlbustamisega tegelenud rühma püüdlustes koondada kodanike vahetulemused peamistesse meetmekategooriatesse, tuginedes oma teadmistele ja kogemustele toidujäätmete tekke vältimise valdkonnas.

Teadmuskomitee koosnes viiest liikmest, kelle oli välja valinud juhtkomitee järgmiste kriteeriumide alusel: eksperdid teadmises mitmesugustes teadmusvaldkondades; asjaomase isiku konkreetse valdkonnaga seotud teadmiste ja kogemuste laialdane tunnustamine akadeemiliste ringkondade esindajate, sidusrühmade ja kolleegide seas; võime mõista, tunnustada ja edastada erinevaid seisukohti asjaomasel teemal, sealhulgas teha kompromisse, ning liikmete mitmekesisus, pidades silmas sugu, kodakondsust ja seotust. Lisaks jagas tervise ja toiduohutuse peadirektoraadi esindaja teavet ELi poliitika kohta.

Teadmuskomitee liikmed olid:

- Laura Fernández Celemín, Euroopa Toiduteabe Nõukogu;
- Betty Chang, Euroopa Toiduteabe Nõukogu;
- Anne-Laure Gassin, Euroopa Komisjoni tervise ja toiduohutuse peadirektoraat;
- Gyula Kasza, Budapesti veterinaarmeditsiini ülikool;
- Maiwenn L'Hoir, põllumajandus- ja toidualase suveräänsuse ministereerium, Prantsusmaa;
- Toine Timmermans, Wageningeni ülikool ja teaduskeskus, Madalmaad.

2.4. TEADMIS- JA TEABEKESKUS

Selleks et vastata arutelude käigus esitatud kodanike küsimustele ja taotlustele saada selgitusi, loodi teadmiskeskus ja teabekeskus. Teadmiskeskusesse kuulusid teabevahetuse peadirektoraadi ja tervise ja toiduohutuse peadirektoraadi eksperdid, komisjoni teiste peadirektoraatide eksperdid, kellel paluti vastata nende vastavatesse poliitikavaldkondadesse kuuluvatele küsimustele, ning teadmiskomitee liikmed.

Toidujäätmete teemalise kodanike paneelarutelu kolme kohtumise jooksul vastas teadmiskeskus ja teabekeskus kirjalikult kodanike enam kui 100 küsimusele. Kolmandal kohtumisel võtsid teadmiskeskuse liikmed lühidalt sõna 12 töörühmas, et selgitada lahendamata küsimusi enne kodanike lõplike soovitude sõnastamist.

2.5. KÕNELEJAD

Lisaks teadmiskomitee liikmetele kutsuti mitu sidusrühma ja eksperti tutvustama toidujäätmete vähendamise seotud erinevaid seisukohti ja kogemusi ning vastama kodanike küsimustele. Kõnelejad tõid näiteid toidujäätmete vähendamise valdkonnas tulemuslikest meetmetest ja selgitasid, milliseid osalejaid tuleb kaasata. Nad andsid teavet toidujäätmete vähendamise meetmete mõjust keskkonnale, majandusele ja ühiskonnale. Nad arutasid ka seda, kui tähtis on kaasata muutuste elluviimisse

mitu osalejat, ning võimaliku negatiivse mõju vähendamiseks võetavaid ettevaatusabinõusid (nt toidujäätmete tekke vältimine ei tohiks kahjustada toiduohutust). Teadmiskomitee hoolitses selle eest, et kodanikega jagatavad teadmised oleksid tasakaalustatud ja küllaldased ning esindaksid piisavalt ELi poliitikakujundajate ja sidusrühmade peamisi seisukohti. Tabelis 2 on ära toodud kohtumistel sõna võtnud kõnelejad.

Tabel 2. Kõnelejad

1. KOHTUMINE	
Tervituskõne	Dubravka Šuica , Euroopa Komisjoni demokraatia- ja demograafiaküsimuste asepresident
	Stella Kyriakides , Euroopa Komisjoni tervishoiu ja toiduohutuse volinik
	Pia Ahrenkilde Hansen , Euroopa Komisjoni teabevahetuse peadirektoraadi peadirektor
Euroopa Komisjoni eksperdid	Gaëtane Ricard-Nihoul , Euroopa Komisjoni teabevahetuse peadirektoraadikodanikega peetavate dialoogide üksuse juhataja asetäitja
	Anne-Laure Gassin , Euroopa Komisjoni tervise ja toiduohutuse peadirektoraadi strateegia „Talust taldrikule“ rühmajuht
Välisekspertid ja praktikud	Toine Timmermans , Wageningeni Ülikooli kestlike toiduahelate programmijuht
	Victor De Meester , Colruyt grupi keskkonnakoordinaator
	Betty Chang , Euroopa Toiduteabe Nõukogu teadusruumijuhataja
	Thomas Candéal , rahvusvahelise toidujäätmete koalitsiooni projektijuht
	Maïwenn L’Hoir , toidu raiskamise ja toiduga kindlustamatuse vastase võitluse projektijuht – jätkusuutlik toit, põllumajandus- ja toidualase suveräänsuse ministerium, Prantsusmaa
	Gyula Kasza , Ungari riikliku toidujäätmete tekke vältimise programmi Maradék Nélkül (Project Wasteless) koordinaator; Ungari veterinaarmeditsiini ülikooli dotsent
	Bruno Menne , COPA COGECA kvaliteedikindlustuse vanemnõunik toiduohutuse, tarbijate teavitamise, loomasööda ja söödaküsimustes
Angela Frigo , Euroopa Toidupankade Föderatsiooni peasekretär	
Hüvanguga seotud märkused	Richard Kühnel , Euroopa Komisjoni teabevahetuse peadirektoraadi liikmesriikides esinduse ja teabevahetuse direktor
2. KOHTUMINE	
Tervituskõne	Anne-Laure Gassin , Euroopa Komisjoni tervise ja toiduohutuse peadirektoraadi üksuse strateegia „Talust taldrikule“ rühmajuht
Teemaplokk 1: „Koostöö toidu väärtusahelas: Talust taldrikule“	Toine Timmermans , Wageningeni Ülikooli kestlike toiduahelate programmijuht
	Dorothee Briau mont , SOLAALI tegevdirektor
	Francisca Feiteira , toidupoliitika ametnik, Slow Food
	Fabien Santini , Euroopa Komisjoni põllumajanduse ja maaelu arengu peadirektoraadi põllumajanduslike toiduainete turgude juhtimise üksuse juhataja asetäitja
Teemaplokk 2: „Toiduäri algatused“	Ahmed Soliman , projekteerimise kvaliteedi direktor, Danone
	Marine Thizon , avalike suhete juht, HOTREC
	Fabrizio Fabbri , toidu ja jätkusuutlikkuse juht, Euroopa Tarbijaühistute Ühendus
	Eduardo Montero Mansilla , toiduametnik, La Federación de Consumidores y Usuarios CECU
Teemaplokk 3: „Toetus tarbijakäitumise muutumisele“	Erica van Herpen , Wageningeni ülikooli turundus- ja tarbijakäitumise rühma dotsent
	Odile Le Bolloch , keskkonnateadlane, keskkonnakaitseamet, Iirimaa
	João Toledo , põllumajandusliku toidutööstuse organisatsiooni riiklik ekspert, põllumajandusministerium, Portugal

3. KOHTUMINE	
Valdkonnaülesed teemad	Toine Timmermans , <i>Wageningeni Ülikooli kestlike toiduahelate programmijuht</i>
	Anja De Cunto , <i>EUROCITIESe toidurühma juht</i>
	Maiwenn L'Hoir , <i>toiduraiskamise ja toiduga kindlustamatuse vastase võitluse ning jätkusuutliku toidu projektijuht, Prantsusmaa põllumajandus- ja toidualase sõltumatuse ministeerium</i>
Teemaplokk 1: „Koostöö toidu väärtusahelas: Talust taldrikule“	Angela Frigo , <i>Euroopa Toidupankade Föderatsiooni peasekretär</i>
	Eva Sali , <i>Copa Cogeca toiduohutuse valdkonna nõunik</i>
	Luc Lignon , <i>Montpellier' linna toidupoliitika osakonna direktor, Prantsusmaa</i>
Teemaplokk 2: „Toiduäri algatused“	ELS Bedert , <i>EuroCommerce'i tootepoliitika ja jätkusuutlikkuse direktor</i>
	Timothy John Hobley , <i>Taani Tehnikaülikooli riikliku toiduinstituudidotsent</i>
	Minna Huttunen , <i>Soome põllumajandus- ja metsandusministeeriumi nõunik</i>
Teemaplokk 3: „Toetus tarbijakäitumise muutumisele“	Gyula Kasza , <i>Ungari riikliku toidujäätmete tekke vältimise programmi Maradék Nélkül (Project Wasteless) koordinaator; Ungari veterinaarmeditsiini ülikooli dotsent</i>
	Camille Perrin , <i>Euroopa Tarbijaliitude Ameti (BEUC) toidupoliitika vanemametnik</i>
	Marjolijn Schrijnen , <i>Madalmaade toitumiskeskuse vanemprojektijuht</i>
Hüvanguga seotud märkused	Colin Scicluna , <i>demokraatia ja Demograafia, Euroopa Komisjon</i>
	Sandra Gallina , <i>tervise ja toiduohutuse peadirektoraadi peadirektor</i>
	Pia Ahrenkilde Hansen , <i>Euroopa Komisjoni teabevahetuse peadirektoraadi peadirektor</i>

2.6. PÕHIMODERAATORID

Kaks põhimoderaatorit suunasid kodanikke kõigil kolmel kohtumisel ja juhtisid täiskogu arutelu. Nad jagasid teavet paneelarutelu üldeesmärgi ja üksikute kohtumiste metoodika ning korralduslike aspektide kohta. Samuti hõlbustasid põhimoderaatorid esinenud ekspertide vahelisi arutelusid, tagasid teadmiste õiglase ja erapooletu edastamise arutelude käigus ning hõlbustasid ekspertide ja kodanike vaheliste küsimuste ja vastuste voorude

läbiviimist ning moderaatorite ja kodanike vahelist suhtlust sisu ja protsessiga seotud küsimustes. Lisaks võtsid põhimoderaatorid iga kohtumise viimasel täiskogu istungil kokku kõik tulemused. Põhimoderaatorid olid:

- Jacob Birkenhäger (*ifok*);
- Kathrine Collin Hagan (*Taani tehnoloogianõukogu sihtasutus*).

2.7. MODERAATORID

Kodanikud töötasid 12 töörühmas, millest igaühe tööd hõlbustasid ja aitasid teha kaks arutelu kavandamise ja hõlbustamisega tegelenud rühma liiget: üks kogenud moderaator ja üks assistent. Moderaatorite ülesanne oli juhtida töörühmades arutelusid ja luua võimalused sujuvaks tööks, sealhulgas

- tekitada sõbralik ja vastastikusel lugupidamisel põhinev õhkkond, et edendada kõigi osalejate panust;
- tagada, et kõik kodanikud on teadlikud üldisest protsessist, ja juhendada kodanikke rühmatöös;
- tagada töörühma kohtumiste eesmärkide saavutamine, hõlbustades kodanike vaheliste vastasseisude ja lahkarvamuste väljaselgitamist

ning edendades kodanike vahelist arutelu ja konsensust;

- pidada ajaarvestust ja teha märkmeid ning koondada arutelude tulemused omavahel seotud mitmekeelsetesse töödokumentidesse;
- koondada töörühmas kodanike pöördumised tugirühma või ekspertide poole, näiteks kogudes tähelepanu vajavaid märkusi või vastamata küsimusi;
- osaleda aruandekoosolekutel arutelu kavandamise ja hõlbustamisega tegelenud rühmaga.

Kogenud kutselised moderaatorid värvas *ifok*, *Missions Publiques* või *Taani tehnoloogiaõukogu sihtasutus Teknologirådet*. Töörühmades toimunud arutelude ajal toetasid moderaatoreid assistendid, kelleks olid peamiselt Brüsselis õppivad üliõpilased või praktikandid.

Kõik moderaatorid ja assistendid järgisid samu juhiseid, mis olid esitatud modereerimisjuhendis ja käivitamisdokumendis (üks iga kohtumise jaoks). Nad osalesid enne igat kohtumist kahel spetsiaalsel teabeüritusel ja koolitusel.

2.8. VAATLEJAD

Kõnealuse kodanike paneelarutelu tööd lubati jälgida piiratud arvul vaatlejatel. Eesmärk oli tagada selle uuendusliku demokraatliku formaadi läbipaistvus ja nähtavus, ent samal ajal säilitada osalevatele kodanikele turvaline keskkond, mis on väga oluline usaldusliku arutelu jaoks. Vaatlejatel võimaldati jälgida arutelusid täiskogu istungitel ja töörühmades. Igas töörühmas lubati osaleda kuni kolmel vaatlejal.

Paneelarutelu korraldanud partnerid ja asutused saatsid lisaks sisevaatlejaid (nt teabevahetuse peadirektoraadi, tervise ja toiduohutuse peadirektoraadi või muude peadirektoraatide ja ELi institutsioonide töötajad). Välisvaatlejate hulka kuulusid teadlased (ülikoolidest või mõttekodadest), kodanikuühiskonna ja muude sidusrühmade esindajad. Välisvaatlejad said küsitleda kodanikke nende nõusoleku korral vaid teadusuuringute eesmärgil, kui see ei seganud paneelarutelu läbiviimist.

3. Metoodikaraamistik ja üksikud kohtumised

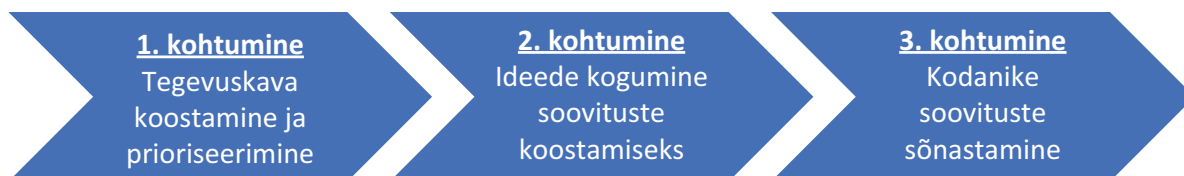

3.1. METOODIKARAAMISTIK

Toidujäätmete teemaline Euroopa kodanike paneelarutelu koosnes kolmest kohtumisest, millest igaühel olid oma eesmärgid:

- esimesel kohtumisel (Brüsselis kohapeal) tutvustati osalejatele käsitletavat teemat. Lisaks said osalejad üksteist tundma õppida ning luua kogukonnatunde ja usalduse. Nad said ekspertidelt esialgseid tähelepanekuid ning neil paluti koguda ja seada tähtsuse järjekorda lähenemisviise, mida nad pidasid toidu raiskamise probleemi lahendamisel paljulubavaks;
- teine kohtumine oli veebipõhine ja keskendus teema põhjalikumale mõistmisele. Kohtumise põhieesmärk oli julgustada osalejaid vahetama ideid ja seisukohti, teha kindlaks, millistes küsimustes ollakse ühel ja millistes eri meelel, ning sõnastada esimesed ideed kolme eraldi teemaploki tegevuspunktide jaoks;
- kolmandal ja viimasel kohtumisel (Brüsselis kohapeal) koostati soovitusel, tuginedes kahel esimesel kohtumisel väljendatud ideedele ja seisukohtadele ning ekspertidelt saadud lisateabele. Kolmanda kohtumisega tagati, et kodanike paneelarutelu tulemusena loodi konkreetset soovitusel, mille saab edastada komisjonile ja mida saab jagada asjaomaste sidusrühmadega.

Joonis 2. Paneelarutelu üldine töövoog

Paneelarutelu sessioonide ajal – nii täiskogu istungil kui ka töörühmades – oli küllaldaselt aega meeskonnatunde loomiseks ja mõttevahetuseks. Kohtumised olid üles ehitatud eesmärgiga soodustada osalejate vahelist suhtlust ja tagada kõigi osalejate arvamuse ärakuulamine. Kodanike paneelarutelu kohtumised toimusid mitmekeelses keskkonnas ja tänu

tagatud tõlkele said kodanikud kõneleda oma emakeeles. Töörühmad moodustati nii, et oleks tagatud piisav geograafiline mitmekesisus, kombineerides osalejaid suurematest ja väiksematest riikidest ning paigutades ühte töörühma kuni viie erineva keele kõnelejad. Moderaatorid juhatasid arutelusid kas oma emakeeles või inglise keeles.

3.2. ESIMENE KOHTUMINE: PROTSESS JA VÄLJUNDID

Esimene kohtumine toimus 16.–18. detsembril 2022 Brüsselis. Selle eesmärk oli luua ideid ja pakette

lähenemisviisidest, mida kodanikud pidasid järgmiste kohtumiste edasise arutelu jaoks kõige paljutöotavamaks.

1. päev (reede, 16. detsember 2022)

Joonis 3. Euroopa Komisjoni asepresident Dubravka Šuica tervitab kodanikke

Esimesel päeval tervitasid kodanikke arutelu juhid ja Euroopa Komisjoni esindajad: Euroopa Komisjoni demokraatia- ja demograafiaküsimuste asepresident **Dubravka Šuica**, Euroopa Komisjoni tervishoiu ja toiduohutuse volinik **Stella Kyriakides** ning teabevahetuse peadirektoraadi peadirektor **Pia Ahrenkilde Hansen**. Nad rõhutasid kodanike paneelarutelu tähtsust ja ELi rolli toidujäätmete vähendamises. Põhimoderaatorid tutvustasid kodanikele nii esimese kohtumise kui ka järgmiste kohtumiste päevakorda. Pärast mõningast sissejuhatust

aitas lühike veebiküsitlus kodanikel toidujäätmete teemasse sisse elada. Kodanike paremaks ettevalmistamiseks järgnevas aruteluks tutvustas Euroopa Komisjoni teabevahetuse peadirektoraadi üksuse „Dialoogid kodanikega“ juhataja asetäitja **Gaëtane Ricard-Nihoul** lühidalt ELi organeid ning otsustus- ja õigusloomeprotsessi. Seejärel tutvustas Euroopa Komisjoni toidujäätmete valdkonna rühma juht **Anne-Laure Gassin** (strateegia „Talust taldrikule“ üksus, tervise ja toiduohutuse peadirektoraat) üksikasjalikult toidujäätmete teemat. Seda teemat

arendasid edasi Ungari riikliku toidujäätmete tekke vältimise programmi koordinaator **Gyula Kasza** ja Wageningeni Ülikooli kestlike toiduahelate programmijuht **Toine Timmermans**, keskendudes küsimustele „Milles seisneb probleem?“ ja „Mida me saame teha?“. Lisaks esitas erinevatest avaliku ja erasektori ekspertidest ja praktikutest koosnev rühm (mis hõlmas toiduainete tarneahelat, teadusringkondi ja valitsusväliseid organisatsioone) erinevaid

vaatenurki toidujäätmete tekke vältimise teemal. Veebiküsitluse kaudu esitasid kodanikud pidevalt küsimusi, millele vastasid kogu nädalavahetuse jooksul teadmis- ja teabekeskuse eksperdid. Esimesel paneelarutelu kohtumisel tõstasid kodanikud üle 80 küsimuse, millest paljud läksid toidujäätmete teemast kaugemale ja keskendusid toidusüsteemide toimimisele üldisemalt.

2. päev (laupäev, 17. detsember 2022)

Teisel päeval jagati kodanikud 12 paralleelselt töötavasse tööruhma, kus kasutati sünkroontõlget ja kogenud moderaatorite abi. Rühmad koostasid oma arutelu kohta mitmekeelsed tabelid, mis olid seotud teiste rühmadega. Päeva esimesel poolel toimus rühmades arutelu ELi väärtuste, toidu ja toidu raiskamise üle üldiselt. Seejärel keskenduti võimalikele lahendustele ja ideedele, kuidas toidu raiskamist vähendada ja ideid prioriseerida. Iga rühm valis välja viis peamist ideed ja lähenemisviisi toidu raiskamise vähendamiseks. Seejärel paluti kodanikel siduda teiste rühmade lähenemisviisid oma ideedega, mille käigus

koguti kokku kõik 60 ideed ja lähenemisviisi, mis olid tähtsuse järjekorda pandud. Igale rühmale määrati üks varem kindlaks määratud pakettidest ning neil paluti paketi pealkirjastada ja neid arutada. Osalejad täiendasid pakette oma ideedega ja põhjendasid iga paketi tähtsust. Eesmärk oli tekitada kodanike seas ühine vastutustunne ja võimaldada kõigil teemade kohta oma mõtteid avaldada. Päeva lõpus tõlgiti lõpetatud paketi masintõlget kasutades kõikidesse ELi ametlikesse keeltesse, et iga kodanik saaks versiooni oma emakeeles.

3. päev (pühapäev, 18. detsember 2022)

Joonis 4. Kodanikud seadsid avatud foorumil paketid tähtsuse järjekorda

Kolmandal päeval anti igale osalejale kohtumise alguses pakettide nimekiri nende emakeeles. Iga töörühma esindajad tutvustasid pakette ja nende põhjendusi. Seejärel paluti kodanikel seada avatud foorumil paketid tähtsuse järjekorda. Paketid olid koos iga töörühma antud nimega esitatud kümnel plakatil. Igal kodanikul oli viis punkti, mida nad said oma eelistatud pakettide hindamiseks kasutada. Pärast

kohvipausi korraldati küsimuste ja vastuste voor, et vastata nädalavahetuse jooksul tekkinud korduvatele ja lahtiseks jäänud küsimustele ning spontaansetele kohtumisel tekkinud küsimustele. Seejärel tutvustati pakettide järjestust ning esitati teave järgmiseks kohtumiseks. Lõppsõnad lausus ja kohtumise lõpetas **Richard Kühnel** Euroopa Komisjoni teabevahetuse peadirektoraadist.

Tabel 3. Esimese kohtumise päevakord

Reede (16. detsember 2022)	TÄISKOGU ISTUNG
14.00–14.15	Euroopa Komisjoni tervitussõnad (Euroopa Komisjoni tervishoiu ja toiduohutuse volinik Stella Kyriakides, peadirektor Pia Ahrenkilde Hansen ning sõnum Euroopa Komisjoni demokraatia- ja demograafiaküsimuste asepresidendilt Dubravka Šuicalt).
14.15–15.30	Miks me siin oleme? Üksteise tundmaõppimine, panus ELi institutsioonidesse ja õigusaktidesse, kodanike roll selles protsessis.
15.30–16.00	<i>Kohvipaus</i>
16.00–18.00	Millest me räägime? Sissejuhatus toidu raiskamisse ja väärtusahelasse, juhitud paneelarutelu toidu raiskamise vähendamise meetmete üle koos eri sidusrühmadega, korralduslikud küsimused.
Laupäev (17. detsember 2022)	TÖÖRÜHMAD
09.00–10.30	Kes Te olete ja mis on Teie jaoks oluline? Üksteise tundmaõppimine, arutelu isiklike väärtuste ja toiduga (toidu raiskamisega) seotud harjumuste üle.
10.30–11.00	<i>Kohvipaus</i>
11.00–13.00	Kuidas vähendada toidu raikamist ja millised lahendused tunduvad kõige tõhusamad? Arutelu erinevate lähenemisviiside ja meetmete üle, ajurünnak, prioriseerimine.
13.15–14.15	<i>Lõunapaus</i>
14.30–16.00	Millised teiste rühmade ideed on meie omadega sarnased? Oma ideede ühendamine teiste töögruppide omadega (ühendamine ja ideepakettide loomine).
16.00–16.30	<i>Kohvipaus</i>
16.30–18.00	Kuidas pealkirjastada sarnased ideed ja miks on need toidu raikamise vähendamisel olulised? Töö ideepakettidega ja nende pealkirjastamine (liigitamine).
Pühapäev (18. detsember)	TÄISKOGU ISTUNG
09.00–10.45	Millised on töögruppide tulemused? Pakettide tutvustamine, avatud foorum, pakettide tähtsuse järjekorda seadmine.
10.45–11.15	<i>Kohvipaus</i>
11.15–13.00	Mida oleme sel nädalavahetusel õppinud ja mis saab edasi? Vastused kesksetele küsimustele, tähtsuse järjekorda seatud pakettide tutvustamine, ettevalmistus 2. kohtumiseks, tagasiside. Lõppsõnad lausus ja kohtumise lõpetas Richard Kühnel Euroopa Komisjoni teabevahetuse peadirektoraadist.

10 PAKETTI

Arutelu kavandamise ja hõlbustamisega tegelenud rühm jagas tööühmade tulemused kümnesse paketti, kasutades kodanike sõnu ja ideid. Avatud foorumil seati paketid järgmisse tähtsuse järjekorda.

1. Kohalikud põllumajandustootjad ja väiketootjad: elujõuline lahendus toidujäätmetele?
2. Õppimine ja teadlikkuse suurendamine
3. „Ära viska toitu ära“: toidu raiskamise vastane kampaania
4. Jaga, ära raiska! / Jagamine on säästmine / Solidaarsusliit toidu õiglase kättesaadavuse tagamiseks, et vältida raiskamist
5. Märgistamine: vähem raiskamist läbi teavitamise
6. Portsjonite suurus ja ülejääkide tarbimine
7. Supermarketite ja turustusahela algatused toidujäätmete kohta aru andmiseks, et vähendada toidu äraviskamist
8. Toidu raiskamist käsitleva teabe kvaliteet ja kvantiteet kogu väärtusahela ulatuses
9. Stiimulid ettevõtetele toidujäätmete vähendamiseks
10. Kõigi mõjutatud osalejate võime mõjutada ELi toidupoliitikat

3.3. TEINE KOHTUMINE: PROTSESS JA VÄLJUNDID

Paneelarutelu teine kohtumine korraldati 20.–22. jaanuaril 2023 veebis. Selle kohtumise eesmärk oli, et kodanikud arendaksid edasi esimesel kohtumisel sõnastatud lähenemisviise ja esitaksid toidu raiskamise vähendamise kohta kodanike soovitusteks esimesed konkreetset ideed. 12 töörühma liikmed kasutasid iteratiivset vastastikust hindamist, et vaadata üksteise töö läbi ja seda edasi arendada, ning esitasid 24 ideed toidujäätmete vähendamiseks. Need võeti seejärel aluseks kolmanda (viimase) kohtumise paneelarutelu lõplike soovitude väljatöötamisel.

Kohtumise töö struktureerimiseks jagas teadmuskomitee esimesel kohtumisel kogutud lähenemisviisid kolme nn teemaplokki (vt ka joonis 5):

- I teemaplokk: „Koostöö toidu väärtusahelas: talust taldrikule“;
- II teemaplokk: „Toiduäri algatused“;
- III teemaplokk: „Toetus tarbijakäitumise muutumisele“.

1. päev (reede, 20. jaanuar 2023)

Esimesel päeval esinesid moderaatorid kodanikele tervituskõnega ja julgustasid osalejaid jagama toidu raiskamise vallas alates esimesest kohtumisest saadud kogemusi, hoiakuid ja käitumist (lisaks interaktiivsed küsitlused). Edasi tutvustasid moderaatorid kodanikele lühidalt teise kohtumise päevakorda ja andsid siis sõna ekspertidele, kes andsid üldise ülevaate toidu raiskamise vältimise ja vähendamise meetmetest ELis ja liikmesriikides.

Kõigepealt jagas **Anne-Laure Gassin** (tervise ja toiduohutuse peadirektoraat) kodanikega uudiseid ELi toidujäätmete alase tegevuskava kohta. **Toine Timmermans** (Wageningen University & Research) tutvustas lähenemisviise toidu raiskamise vastu võitlemisele riiklikul tasandil ning avaliku ja erasektori partnerluse olulisust. Seejärel andsid mitmed eksperdid ja praktikud kolmes juhitud paneelarutelus iga teemaploki raames konkreetsemat teavet.

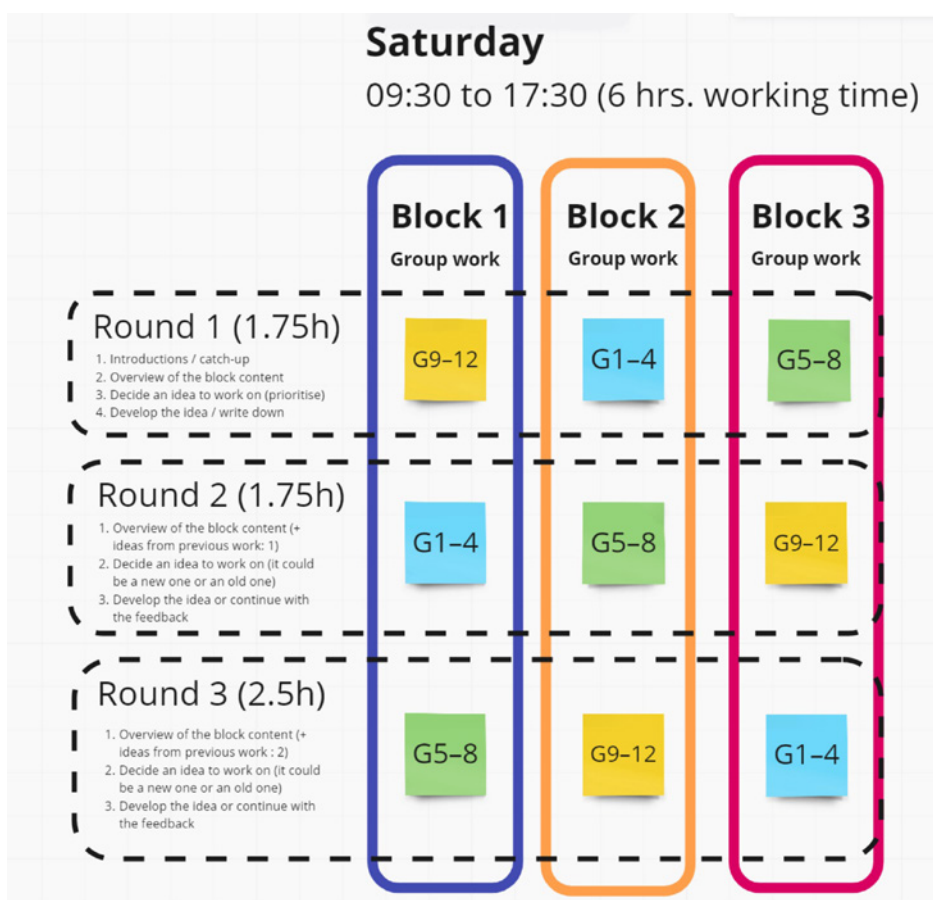

2. päev (laupäev, 21. jaanuar 2023)

Teisel päeval töötasid kodanikud 12 paralleelses töörühmas, mida toetasid kogenud moderaatorid ja millele pakuti sünkroontõlget. Päeva esimeses pooles määrati iga teemaplokiga tegelema neli töörühma, kellel paluti sõnastada selle teemavaldkonna sisul põhinev idee. Moderaatorid panid idee(d) kirja mitmekeelsetesse tabelitesse, mis olid seotud teiste rühmadega. Teises voorus määrati rühmad tegelema mõne muu teemaplokiga. Neil paluti anda tagasisidet teise rühma sõnastatud idee kohta ja esitada plokki

teemadel oma ideid. Samal päeval said rühmad kolmandas voorus viimase teemaploki, mille raames neile anti kommenteerimiseks veel kaks varem sõnastatud ideed. Lisaks võisid nad valida, kas töötada välja uus idee või anda teises voorus juba sõnastatud ideedele veel tagasisidet. Kodanikud said kogu päeva jooksul pidevalt küsimusi esitada, millele teadmisi- ja teabekeskuse eksperdid nädalavahetuse jooksul vastasid.

Joonis 6. Teisel päeval töötasid 12 töörühma läbi kõik kolm teemaplokki (joonis on kättesaadav ainult inglise keeles)

3. päev (pühapäev, 22. jaanuar 2023)

Kolmandal päeval tulid osalejad oma töörühmades uuesti kokku neljandaks ja viimaseks rühmarutelude vooruks. Iga töörühm võttis ühe teemaploki all enda vastutada kaks või kolm ideed, mida nad nende ideede kohta teistelt rühmadelt saadud tagasiside põhjal edasi arendasid. Seejärel paluti rühmadel neile määratud ideed konsolideerida. Järgmiseks määras iga töörühm ühe isiku, kes tutvustas veebis toimunud täiskogu istungil oma rühma konsolideeritud ideid selle

kohta, milliseid soovitusi tuleks anda, ja vastas moderaatorite tõstatatud lisaküsimustele. Lõpetuseks palusid põhimoderaatorid kodanikelt tagasisidet paneelarutelu teise kohtumise kohta ja andsid ülevaate kolmandast kohtumisest.

Rühmatöö tulemusena koostati 24 eri ideed, mis tuli seejärel paneelarutelu kolmandal ja viimasel kohtumisel sõnastada lõplike soovitusena.

Tabel 4. Teise kohtumise päevakord

Reede (20. jaanuar 2023)	TÄISKOGU ISTUNG		
14.30–15.00	Tervitussõnad ja päevakorra tutvustus		
15.00–15.30	Ettekanded valdkonnaülesel teemal		
15.30–15.40	<i>Puhkepaus</i>		
15.40–16.35	Juhitud paneelarutelu I teemaploki üle: „Koostöö toidu väärtusahelas: talust taldrikule“		
16.35–16.45	<i>Puhkepaus</i>		
16.45–17.40	Juhitud paneelarutelu II teemaploki üle: „Toiduäri algatused“		
17.40–17.50	<i>Puhkepaus</i>		
17.50–18.45	Juhitud paneelarutelu III teemaploki üle: „Toetus tarbijakäitumise muutumisele“		
18.45–19.00	Järgmiste päevade päevakorra ülevaade		
Laupäev (21. jaanuar 2023)	TÖÖRÜHMAD		
09.30–11.15	1. voor: soovitusteks ideede väljatöötamine		
	1.–4. töörühm: II teemaplokk	5.–8. töörühm: III teemaplokk	Working groups 9–12: topic block I
11.15–11.30	<i>Puhkepaus</i>		
11.30–13.15	2. voor: tagasiside ideede kohta ja soovitusteks ideede väljatöötamine		
	1.–4. töörühm: I teemaplokk	5.–8. töörühm: II teemaplokk	9.–12. töörühm: III teemaplokk
13.15–14.45	<i>Lõunapaus</i>		
14.45–16.00	3. vooru 1. osa: tagasiside ideede kohta ja soovitusteks ideede väljatöötamine		
	1.–4. töörühm: III teemaplokk	5.–8. töörühm: I teemaplokk	9.–12. töörühm: II teemaplokk
16.00–16.15	<i>Puhkepaus</i>		
16.15–17.30	3. vooru 2. osa: tagasiside ideede kohta ja soovitusteks ideede väljatöötamine		
	1.–4. töörühm: III teemaplokk	5.–8. töörühm: I teemaplokk	9.–12. töörühm: II teemaplokk
Pühapäev (22. jaanuar 2023)	SEGAPROGRAMM		
9.30–11.30	Töörühmad		
	4. voor: soovitusteks ideede konsolideerimine		
11.30–12.00	<i>Puhkepaus</i>		
	Täiskogu istung		
12.00–14.00	Ideede tutvustamine ja ettevalmistus kolmandaks kohtumiseks		

3.4. KOLMAS KOHTUMINE: PROTSESS JA VÄLJUNDID

Kolmandal kohtumisel, mis toimus 10.–12. veebruaril 2023, andsid kodanikud oma soovitudele viimase lihvi. Brüsselis kohapeal kohtudes arutasid nad 12 töörühmas eri taustaga ekspertide ja nõuandjate tagasisidet ja

panust, enne kui soovitused viimistleti. Lõpphääletusel väljendas iga kodanik oma nõusolekut või mittenõustumist iga soovitusiga.

1. päev (reede, 10. veebruar 2023)

Joonis 7. Kodanike arutelu täiskogu istungil

Viimase kohtumise esimene päev oli pühendatud teisel kohtumisel koostatud soovitude ideede kohta tagasiside saamisele ja sellekohastele aruteludele. Paneelaruteludel esitasid eri taustaga eksperdid (vt punkt 2.5) oma üldised tähelepanekud kodanike esitatud ideede kohta. Ekspertid osutasid igaüks oma konkreetsest vaatepunktist vajakajäämistele või võimalustele parandada kodanike ideid seoses nende

võimaliku mõjuga toidu raiskamise vältimisele. Hiljem said kodanikud kolmel samaaegselt toimival paneelarutelul, millest igaüks käsitles konkreetset teemaplokki, arutada ekspertidega, kuidas oma ideid edasi arendada. Siin kohtusid neli - igas kuni 50 kodanikku - töörühma igaüks kolme ekspertiga (vt loetelud punktis 2.5) ja vahetasid mõtteid selle üle, kuidas oma ideid edasi arendada.

2. päev (laupäev, 11. veebruar 2023)

Tuginedes oma algsetele ideedele, paneelaruteludel saadud panusele ja tagasisidele ning järgnenud aruteludele, kohtusid kodanikud taas 12 töörühmas, et koostada, täpsustada ja viimistleda oma soovitusi. Selle protsessi käigus tegid nad kindlaks peamised küsimused ja puuduva teabe, mis takistas põhjalike, kuid täpsete soovitusi koostamist. Neile küsimustele

vastamiseks ja võimalike ummikseisude ületamiseks liitusid aruteludega lühiajalisteks mõttevahetusteks mitu eksperti ning teadmis- ja teabekeskuse liiget. Seejärel vormistasid kodanikud oma lõplikud soovitusid, milles jõuti üksmeelele kogenud moderaatorite abiga.

3. päev (pühapäev, 12. veebruar 2023)

Joonis 8. Kodanikud hääletasid sedelitega kõigi soovitusete üle

Viimasel paneelarutelul tutvustasid 12 töörühma esindajad oma töörühma soovitusi kogu paneelarutelule. Pärast kõigi soovitusete esitamist teemaplokkide kaupa paluti kodanikel konfidentsiaalse hääletuse käigus hääletada ettepanekute poolt või vastu. Võimalik oli ka hääletamata jätta. Eesmärk oli kontrollida kogu paneelarutelu üksmeelt soovitusete suhtes ja seda, kui tugevalt neid toetati

(hääletustulemused on esitatud tabelis 6). Lõpuks võtsid paneelarutelu kokku Euroopa Komisjoni demokraatia- ja demograafiaküsimuste asepresidendi kabinetiülem **Colin Scicluna**, tervise ja toiduohutuse peadirektoraadi peadirektor **Sandra Gallina** ning teabevahetuse peadirektoraadi peadirektor **Pia Ahrenkilde Hansen**.

Tabel 5. Kohtumise päevakord

Reede (10. veebruar 2023)	Täiskogu istung		
14.00–14.30	Tervitussõnad ja päevakorra tutvustus		
14.30–15.30	Valdkonnaüleste teemade edasiarendamine ja soovitude eesmärk		
15.30–16.00	<i>Kohvipaus</i>		
16.00–18.00	Kolm väiksemat paneelarutelu		
	1.–4. töörühm: II teemaplokk „Toiduäri algatused“	5.–8. töörühm: III teemaplokk „Toetus tarbijakäitumise muutumisele“	9.–12. töörühm: I teemaplokk „Koostöö toidu väärtusahelas: talust taldrikule“
Laupäev (11. veebruar 2023)	TÖÖRÜHMAD		
09.00–10.30	1. idee arutelu ja 1. soovitude koostamine		
10.30–11.00	<i>Kohvipaus</i>		
11.00–12.30	2. idee arutelu ja 2. soovitude koostamine		
12.30–14.00	<i>Lõunapaus</i>		
14.00–15.30	Ekspertide abi 1. ja 2. soovitude koostamiseks		
15.30–16.00	<i>Kohvipaus</i>		
16.00–17.30	1. ja 2. soovitude viimistlemine		
Pühapäev (12. veebruar 2023)	TÄISKOGU ISTUNG		
09.00–09.15	Tervitussõnad		
09.15–09.50	I teemaplokki käsitlevate soovitude tutvustamine ja hääletus		
09.50–10.25	II teemaplokki käsitlevate soovitude tutvustamine ja hääletus		
10.25–11.00	III teemaplokki käsitlevate soovitude tutvustamine ja hääletus		
11.00–11.30	<i>Kohvipaus</i>		
11.30–11.45	Ühisfoto		
11.45–12.15	Tulemuste esitamine		
12.15–12.45	ELi institutsioonide ametlikud kõned		
12.45–13.00	Lõppsõna		

Istungi tulemuseks oli 23 soovitud, mida toetati viimasel päeval toimunud lõpphääletusel erineval määral. Alljärgnevas tabelis on soovitud järjestatud

täiskogu istungil esitatud järjekorras. Täielikud soovitud, sealhulgas pealkiri, põhitekst, põhjendus ja täiendavad üksikasjad, on esitatud lisas (A1).

Tabel 6. Soovitused

Nr	SOOVITUSE PEALKIRI	Poolt	Vastu	Erapooletu
1	Mida lähemal on põllumajandustootja, seda õnnelikum on tarbija – vähem raiskamist, rohkem kestlikkust	120	15	5
2	Kodused maitseed – avaliku ja erasektori toetus kohalikule põllumajandusele toidu raiskamise vähendamiseks	119	9	12
3	Jaga, ära raiska!	93	31	16
4	Andmete ja parimate tavade jagamine kogu Euroopas	97	27	16
5	Andmete kogumine toiduainete tarneahela kõigis etappides	101	28	11
6	Kodanike arvamus on oluline – kodanike osalus Euroopa toidupoliitikas	91	37	12
7	Värskest korjatud – hooajalise toidu väärtus	103	26	11
8	ELi-ülene toiduvahetusvõrgustik	84	41	14
9	Kavandatud ostud ja ümberjaotamine	85	38	16
10	Restoranid toetavad ideed „naudi raiskamata“	113	17	9
11	Kõigil jäätmetel on kaal	73	48	18
12	Kohustuslik aruandlussüsteem läbipaistvuse edendamiseks koos karistuste ja soodustustega	68	56	15
13	Kogu ELi hõlmavad õigusaktid müümata toiduainete hävitamise kohta – vastastikusel õppimisel põhinev lähenemisviis liikmesriikides	109	20	10
14	Toidu raiskamise läbipaistvus nähtavuse ja meetmete huvides	102	22	15
15	Innovatsioon pakendamisel ja pakendite kasutamine vajaduse korral	116	18	5
16	Toidu raiskamise mõiste laiendamine, et säästa põllult koristamata toitu	110	19	10
17	Ennekõike täiskasvanute innustamine, et nad tegutseksid toidu raiskamise vähendamise nimel	113	20	6
18	Toitumisalane teadlikkus ja kestlik toit alg- ja keskkoolides	123	9	7
19	Tarbijaid omavahel ühendavate toidu jagamise rakenduste ja platvormide edendamine ja toetamine	97	25	17
20	Toidu säästmine säästab raha – Euroopa kampaania toidu raiskamise vastu koostöös toiduainete jaemüüjatega neljal nädalavahetusel aastas	98	31	10
21	Lõpp toidu raiskamisele – toidu raiskamise alase teadlikkuse nädal koolides	116	16	7
22	Anda tarbijatele olulised teadmised, et nad saaksid aru, kuidas nemad toidu raiskamist mõjutavad, ning mõistaksid, kuidas toodet enne ja pärast säilimiskuupäeva töödelda, säilitada ja taaskasutada („kõlblik kuni“ kuupäev on ohutuskuupäev, pärast mida ei tohiks toodet tarbida; „parim enne“ tähendab kuupäeva, milleni toode säilitab oma optimaalse kvaliteedi)	108	26	5
23	Standardsete tavade rakendamine jaemüügi tasandil, kui tarbijatele reklaamitakse peatselt aeguvaid tooteid	109	18	12

Kodanikud jagasid tagasisideküsitluses tagasisidet oma kogemuste kohta Euroopa kodanike paneelarutelul. Ainult 4 % kodanikest oli varem sellises protsessis osalenud. Nende arvamusel oli paneelarutelu edukas. Kodanikest leidis 83 %, et paneelarutelu esindab „täielikult“ (34 %) või „mõnevõrra“ (49 %) kogu ühiskonda, kuigi mõned inimesed märkisid, et mõned ebasoodsas olukorras olevad rühmad on puudu. Kui

kodanikel paluti hinnata oma üldist kogemust, oli 97 % osalejatest kodanike paneelaruteluga kas „täielikult rahul“ (66 %) või „mõnevõrra rahul“ (31 %). Samaselt suur enamus kodanikest teatas, et nende teadmised toidu raiskamise kohta on suurenenud (96 %), nende arvamus toidu raiskamise kohta on muutunud (77 %) ja nende arvamus Euroopa Liidust on muutunud positiivsemaks (64 %).

„Oli väga tore teha koostööd ELi eri paigust pärit inimestega ja näha, kui paljud tahavad ja püüavad leida õiget viisi toidu raiskamise olukorra parandamiseks.“

Lucie, 40, Tšehhi

4. Edasised sammud

Euroopa kodanike paneelarutelu toidujäätmete teemal oli esimene omataoline üritus: see oli esimene riikidevaheline kodanike assamblee, mille korraldas täitevorgan seoses konkreetse poliitilise ettepanekuga.

Kodanike esitatud 23 soovitusel kasutatakse **laiapõhjalist süsteemset lähenemisviisi** ja käsitletakse toidu raiskamise vältimist toidusüsteemide toimimises üldisemalt. Kodanike soovitusel seostatakse toidujäätmete vähendamist üldisemalt ausa ja õiglase toiduainete tarneahelaga, kus on tagatud solidaarsus (nt kaaludes võimu tasakaalu toiduainete tarneahelas osalejate vahel ja kõrvaldades ebaausad kaubandustavad, mis võivad põhjustada toidu raiskamist, toetades kohalikke tootjaid jne). Arvestades toiduga kindlustatust ohustavate probleemide suurenemist, soovitakse vahendeid, mis hõlbustavad üle jäänud toidu ümberjaotamist seda vajavatele inimestele ning nõutakse toidujäätmete ja toidu raiskamise määratluse laiendamist, et see hõlmaks ka põllult koristamata toitu ja et soodustada üle jäänud toidu kogumist. Algusest peale keskendusid kodanikud vajadusele kaasata kõiki osalejaid ja tugevdada koostööd toidu tarneahela ulatuses. Seda **terviklikku lähenemisviisi** kajastavad ka kodanike soovitusel käsitletud kolm teemat: 1) koostöö toidu väärtusahelas: talust taldrikule; 2) toiduäri algatused ning 3) toetus tarbijakäitumise muutumisele.

Soovitusel kinnitatakse **tõenduspõhise lähenemisviisi** vajalikkust, et suunata kõigi osalejate tegevust toidu raiskamise tulemuslikuks ennetamiseks, ja toonitatakse järelevalve tähtsust. Samuti tunnistatakse soovitusel vajadust, et EL püstitaks toidu raiskamise vähendamise **üldeesmärgi** ja liikmesriigid võtaksid meetmeid selle eesmärgi täitmiseks. Silmatorkavalt tähtis on toidu- ja eelkõige toidu raiskamise teemalise **hariduse roll** – kodanikud toetavad seda kõige rohkem. See saadab liikmesriikidele tugeva signaali, et toidualane haridus on tähtis kaasata

koolide õppekavadesse, et lapsed õpiksid juba varakult toidu väärtust mõistma ja hindama.

Mõnes soovitusel kajastatakse Euroopa Komisjoni **jätkuvat koostööd** liikmesriikide ja sidusrühmadega ELi toidu raiskamise vastases tegevuses. Näiteks teeb komisjon juba koostööd asjaomaste osalejatega, et jagada toidu raiskamise ennetamise valdkonnas parimaid tavasid 2016. aastal loodud ELi toidukao ja toidujäätmete platvormi kaudu, ⁽⁶⁾ ning innustab toidukäitlejaid võtma kohustusi toidusektori vastutustundlike ettevõtlike ja turundustavade ELi tegevusjuhendi ⁽⁷⁾ kaudu, mille sidusrühmad võtsid vastu 2021. aastal. Tarbijate toidujäätmete probleemiga tegelemine on komisjoni töö tähtis osa, seda tehakse sihtotstarbeliste projektidega (nt Euroopa tarbijate toidujäätmete foorum avaldas parimate tavade kokkuvõtte, ⁽⁸⁾ mis sisaldab lahendusi, vahendeid ja soovitusi tarbijate toidujäätmete vähendamise kohta), teadusuuringute ja innovatsiooni ⁽⁹⁾ abil ning toetustega, ⁽¹⁰⁾ mis aitavad sidusrühmi meetmete võtmisel. ELi kodanike arvamused võivad toiduainete annetamist käsitlevad ELi suunised ⁽¹¹⁾ aidata liikmesriikidel rakendada ühtlustatud lähenemisviise.

Soovitusel viidatakse ka **edasist kaalumist vajavatele aspektidele**, näiteks ohutu toiduülejäätgi hävitamise keeld. Olgugi et see põhimõte kajastub juba jäätmehierarhias (mis on sätestatud Euroopa jäätmealastes õigusaktides ⁽¹²⁾), võib seda rohkem arvestada komisjoni töös, mis puudutab kestlike toidusüsteemide loomist, et suurem kogus toodetud toidust oleks inimeste tarbida. Samuti on soovitusel **nimetatud mõned** komisjoni, liikmesriikide ja muude osalejate **võimalike tulevaste meetmete valdkonnad**, näiteks vajadus suurendada kogu ELis teavitustegevust ning kodanike kaasamist: näiteks ÜRO rahvusvaheline toidukao ja raiskamise teadlikkuse päev ⁽¹³⁾ ei ole hästi tuntud; mõned kodanikud said

⁽⁶⁾ https://food.ec.europa.eu/safety/food-waste/eu-actions-against-food-waste/eu-platform-food-losses-and-food-waste_en.

⁽⁷⁾ https://food.ec.europa.eu/horizontal-topics/farm-fork-strategy/sustainable-food-processing/code-conduct_en.

⁽⁸⁾ <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC133004>.

⁽⁹⁾ Vt näiteks projekt CHORIZO (Changing practices and Habits through Open, Responsible, and social Innovation towards ZerO food waste) (<https://chorizoproject.eu>)

⁽¹⁰⁾ https://ec.europa.eu/food/safety/food_waste/eu-food-loss-waste-prevention-hub/new/show/4956.

⁽¹¹⁾ Komisjoni teatis — Toiduainete annetamist käsitlevad ELi suunised (ELT C 361, 25.10.2017, lk 1) (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_2017.361.01.0001.01.EST).

⁽¹²⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2018/851, 30. mai 2018, millega muudetakse direktiivi 2008/98/EÜ, mis käsitleb jäätmeid (ELT L 150, 14.6.2018, lk 109) (<https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2018/851/oj?locale=et>).

⁽¹³⁾ https://food.ec.europa.eu/safety/food-waste/international-day-awareness-food-loss-and-waste_en.

toidu raiskamise probleemist teada alles siis, kui neid kutsuti paneelarutelul osalema; vähene teadlikkus kodanike vastavates liikmesriikides tehtavast tööst jne. Komisjon jätkab koostööd liikmesriikide ja sidusrühmadega, et veelgi suurendada teadlikkust ja toetada toidu raiskamisega seotud käitumise muutumist.

Seoses Euroopa Komisjoni poliitika kujundamisega **toetavad kodanike paneelarutelu tulemused komisjoni kogu tööd toidu raiskamise valdkonnas ja toimivad suunistena, mille abil liikmesriigid saavutavad tulevased eesmärgid.** Soovitused täiendavad toidu raiskamise vähendamise eesmärkide teemalist komisjoni mõjuhindangut ja avalikku konsultatsiooni ning neid võeti arvesse seadusandliku ettepaneku koostamisel, mille komisjon võttis vastu 5. juulil 2023. Jäätmete raamdirektiivi ⁽¹⁴⁾ sihipärase

läbivaatamise käigus tegi komisjon ettepaneku seada liikmesriikidele 2030. aastaks saavutatavad toidujäätmete vähendamise eesmärgid, et hoogustada ELi panust ÜRO kestliku arengu eesmärkide saavutamisse. Koos seadusandliku ettepanekuga avaldati ka lühem kodanike aruanne ⁽¹⁵⁾ kodanike töö kohta. Nüüd oleneb kodanike paneelarutelu edu sellest, millisel määral saavad liikmesriigid vajadust mööda kodanike soovitusi arvesse võtta ja muuta need konkreetseteks poliitikameetmeteks.

Kodanike paneelarutelu soovitusi jagatakse ja arutatakse ka liikmesriiki ja sidusrühmi ühendaval ELi toidukao ja toidujäätmete platvormil, et nad saaksid neid arvesse võtta oma toidu raiskamise ennetamise programmides. Kodanikke hoitakse kursis ELi peamise tegevusega toidu raiskamise ennetamise valdkonnas, näiteks seadusandliku ettepaneku vastuvõtmisega.

⁽¹⁴⁾ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2008/98/EÜ jäätmete kohta, COM(2023) 420 final (https://environment.ec.europa.eu/system/files/2023-07/Proposal%20for%20a%20DIRECTIVE%20OF%20THE%20EUROPEAN%20PARLIAMENT%20AND%20OF%20THE%20COUNCIL%20amending%20Directive%20200898EC%20on%20waste%20COM_2023_420.pdf).

⁽¹⁵⁾ https://food.ec.europa.eu/system/files/2023-07/fw_eu-actions_ia_report-2023_annex-016.pdf

A photograph of three people looking at a document, overlaid with a blue semi-transparent box containing text. The background is a warm, orange-toned image of three people (two women and one man) looking down at a document. The text is in white on a blue background.

Lisa. Täielikud soovitused

I TEEMAPLOKK – KOOSTÖÖ TOIDU VÄÄRTUSAHELAS: TALUST TALDRIKULE

1. SOOVITUS

Mida lähemal on põllumajandustootja, seda õnnelikum on tarbija – vähem raiskamist, rohkem kestlikkust

Soovitame ELil jätkata tööd poliitikavaldkondade ja algatustega, et toetada väiketootjaid kauplemisel jaemüüjate ja supermarketitega. Suurte jaemüüjate/töötajate võim annab neile sellises suhtes ilmse eelise ja sageli suunavad nad kauplemist omale kasulikul viisil, mis võib mõnikord põhjustada toidu raiskamist.

Erilist tähelepanu tuleb pöörata kolmele aspektile:

1. EL ja selle liikmesriigid peaksid innustama jaemüüjaid ja supermarketeid alati hankima toodangut võimalikult lähedal asuvalt tootjalt. Samuti peaksid nad uurima ja looma stiimuleid, mis motiveerivad jaemüüjaid neid soovitusi järgima;
2. EL peab jälgima, kuidas täidetakse viimasel hetkel tühistamise keeldu, mis kehtestati 2019. aastal, ning olema valmis sekkuma, kui keeldu ei järgita;
3. EL peab jätkama inetu või ebatavalise välumusega toitu käsitleva poliitika väljatöötamist ja uurima põhjalikumalt selliste toodete tagasilükkamise tagajärgi toidu raiskamisele.

Alus/põhjendus

Lähedalasuvate väiketootjate ja nende toodangu müügi toetamine võib toidu raiskamist mitmel viisil märkimisväärselt vähendada nii väärtusahelas kui ka kodumajapidamistes:

- toitu läheb tõenäoliselt raisku, kui toidu transport kestab kaua ja supermarketid püüavad kulutõhususe nimel mahtusid suurendada;
- kohalikud tootjad võivad olla kohanemisvõimelisemad ja kiiremini reageerida nõudluse muutumisele, mis võib raiskamist vähendada;
- lähedalasuvate tootjate toodang on sageli kvaliteetsem ja kauakestvam, mis võib vähendada raiskamist kodumajapidamistes;
- võimalik on vältida ebatavalise kujuga toidu äraviskamist;
- väiketootjaid toetavate põhjalikumate õigusaktide ja -raamistike kehtestamisega on võimalik vältida toidu raiskamist, mis tuleneb tellimuste viimasel hetkel tühistamisest.

Lisamärkused

Positiivne mõju toiduga kindlustatusele ja tervisele.

Rõhutada, et tähtis on kombineerida käesolev soovitus teiste algatustega, milles keskendutakse tarbijakäitumisele, üldsuse teadlikkusele ja haridusele, et tugevdada sidusrühmade vahelist koostööd ning suurendada üldist arusaamist toidu raiskamisest ja selle seostest kohaliku toidutootmisega.

Probleemid:

- lahknevus ELi vabakaubanduse ja vaba turu põhimõttest, mistõttu sellele võivad vastu olla suured korporatsioonid/jaemüüjad ja lobirühmad;
- selle soovitusena edasi töötades on tähtis kaaluda ja arutada, mis on „kohalik“ ja mis on „lühike tarneahel“, sest ELi tasandil puudub nende ühtne määratlus;
- toodete hooajalisus ja tarbijanõudlus võivad tekitada probleeme potentsiaalselt piiratud pakkumisele, sest keskendutakse lühikesest toidutarneahelast pärit toidule.

2. SOOVITUS

Kodused maitsete – avaliku ja erasektori toetus kohalikule põllumajandusele toidu raiskamise vähendamiseks

Soovitame kohalikel ja piirkondlikel asutustel toetada kohalikke põllumajandustootjaid praktiliste lahenduste ja algatustega, mille eesmärk on vähendada toidu raiskamist. Eesmärk on innustada sidusrühmi nende algatuste elluviimisel tihedamale koostööle ja luua seeläbi kestlik toidusüsteem, mis toob kasu nii põllumajandustootjale kui ka tarbijale.

Kohalikel asutustel soovitatakse ette võtta mitu algatust:

1. maksusoodustused ja toetused väikepõllumajandustootjatele;
2. aidata kohalikel põllumajandustootjatel leida uusi turge, kus neid on võimalik kaitsta ebaõiglaste võimuhete eest jaemüüjatega, näiteks nähes müügitgevuseks ette kindla avaliku ruumi;
3. soodustada toidu raiskamise valdkonnas väärtusahela sidusrühmi kaasavaid protsesse ja algatusi, näiteks toetades toidu raiskamist käsitlevate mobiilirakenduste kasutamist linnades;
4. toetada ühendusi ja muid osalejaid, kes toetavad kohalikke põllumajandustootjaid toidu raiskamise, näiteks toidupankadega seotud küsimustes.

Alus/põhjendus

Lähedalasuvate väiketootjate ja nende toodangu müügi toetamine võib toidu raiskamist mitmel viisil märkimisväärselt vähendada nii väärtusahelas kui ka kodumajapidamistes:

- toitu läheb tõenäoliselt raisku, kui toidu transport kestab kaua ja supermarketid püüavad kulutõhususe nimel mahtusid suurendada;
- kohalikud tootjad suudavad kiiremini reageerida nõudluse muutumisele ja olla kohanemisvõimelisemad, mis võib aidata vähendada raiskamist;
- kohalike tootjate toodang on sageli kvaliteetsem ja kestab kauem, mis tähendab, et väärtusahela lühendamise vähendaks raiskamist nii transpordi kui ka kodumajapidamise tasandil.

Lisamärkused

Rõhutada, et tähtis on kombineerida käesolev soovitus teiste algatustega, milles keskendutakse tarbijakäitumisele, üldsuse teadlikkusele ja haridusele, et tugevdada sidusrühmade vahelist koostööd ning suurendada üldist arusaamist toidu raiskamisest ja selle seostest kohaliku toidutootmisega.

Peamised probleemid

- soovitusel ulatuslikkus ja keerukus. Paljude soovitatud algatuste analüüs ja rakendamine võtab aega ning eeldab usaldusväärseid seiresüsteeme;
- lahknevus ELi vabakaubanduse ja vaba turu põhimõttest, mis võib tekitada algatusele probleeme ning eri sidusrühmad ei pruugi seda heaks kiita.

3. SOOVITUS

Jaga, ära raiska!

Soovitame valitsustel baastasandil rahaliselt toetada toidupanku ja ümberjaotajaid üldiselt kogu Euroopas ühtse struktuurikava kaudu, selle asemel, et nad peavad peamiselt tegutsema eraannetuste abil (ilma 100 % rahastusest, nii et nende tegevust ei saaks liigitada äritegevuse alla). Samuti soovitame luua platvormi, mis toob kokku paljud olemasolevad mobiilirakendused, mis ühendavad jaemüüjaid toidupankadega. Platvorm peaks olema kasutajasõbralik, tõhus ja keskselt hallatav. Samuti soovitame, et jaemüüjad jaotaksid (annetaksid või müüksid madalama hinnaga) toidupankadele õigel ajal heas seisus toidu, eelistatavalt 3–5 päeva enne selle riknemist (erinevalt praegusest 48 tunni suunisest). Seda soodustav stiimul võib olla jaemüüjatele antav maksuvähendus, mis on seda väiksem, mida lähedamal on ümberjaotatava toote kõlblikkusaja lõpp. Selle vähenduse saamiseks peavad nad annetama minimaalse koguse toitu.

Alus/põhjendus

Praeguses süsteemis ei ole võimalik toidu raiskamist täielikult vältida ja seepärast peaksime töötama vähemalt selle nimel, et kasutamata jäänud toitu mitte raisku lasta. Selleks peaksime kasutama kõiki juba olemasolevaid vahendeid (toidupangad, rakendused, vastavad ühendused, algatused jms).

Lisamärkused

Keeruline ülesanne on toidupankade suutlikkuse suurendamine, ilma et neist saaks äritegevuse haru (sest soovime toidu raiskamist vältida pigem ahela eelnevates etappides).

4. SOOVITUS

Andmete ja parimate tavade jagamine kogu Euroopas

Soovitame iga riigi valitsusel jagada Euroopa Komisjoni toidujäätmete platvormil (ELi toidukao ja toidujäätmete platvorm) oma andmeid ja parimaid tavasid meetmete kohta, millega käsitletakse kõiki toidu raiskamise ahela etappe, alates tootjatest ja lõpetades tarbijatega. Seejärel haldab ja analüüsib seda teavet ELi teadlaste erikomitee, mille eesmärk on soodustada häid tavasid ja teha need hõlpsasti kättesaadavaks. Häid tavasid käsitlevad andmed tuleks liigitada tootmis- ja tarbimisviiside kaupa. Lisaks soovime toetada selliste linnade/piirkondade võrgustikku, kes neid andmeid kasutavad ja võtavad kasutusele neile kõige paremini sobivaid tavasid, lähtudes tarbimis- ja tootmistavade sarnasusest. Võrgustik luuakse selleks, et need linnad ja piirkonnad saaksid üksteiselt nende sarnasuste alusel õppida. Sellel eesmärgil võib rakendada sõpruslinnade kontseptsiooni: sarnaste toidu raiskamise küsimustega linnad teevad nende lahendamiseks koostööd.

Alus/põhjendus

Parimaid tavasid on võimalik tõhusamalt ja järjepidevamalt jagada. Ühtlasi leiaks kasutust nii ELi toidukao ja toidujäätmete platvorm, võrgustik Eurocities ja sõpruslinnade kontseptsioon. Tahame võimendada Euroopa linnade ja piirkondade koostööd.

Lisamärkused

5. SOOVITUS

Andmete kogumine toiduainete tarneahela kõigis etappides

Soovitame, et andmeid selle kohta, kuidas, kus, kelle poolt, miks ja millal toitu toiduainete tarneahelas raisatakse koguks ELi organ, muud asutused või teadusinstituutsioonid. Selleks võib kasutada järgmist:

1. tarbija individuaalse käitumise mõõtmine rakenduses;
2. andmete vahetu kogumine Eurobaromeetri uuringu kaudu;
3. koolidele ja muudele haridusorganisatsioonidele saadetud küsitlused. Neid võib saata enne/pärast toidu raiskamise küsimust käsitlevat tegevust koolis;
4. paneelarutelu osalevate kodanike kasutamine esindusliku rühmana teaduslikel eesmärkidel;
5. päeviku pidamisel põhinev tarbijakäitumise uuring võib olla sekkuv uuring. Inspiratsiooni on saadud BE/NE (Belgia ja Madalmaad) tarbija ostukorvil põhinevatest paneelidest;
6. ülikoolide teaduslikult kinnitatud mõõtemetodite kasutamine;
7. vaatlusuuringud – eelkõige tegelike jäätmekoguste uurimine, lähtudes linnade ja omavalitusüksuste olemasolevatest jäätmekäitlusprotsessidest;
8. supermarketite/põllumajandustootjate tehingute arvete kogumine ja võrdlemine;
9. jäätmearuandluse standardvormid.

Alus/põhjendus

Soovitame seda, sest kui teame kus, millal ja miks me toitu raiskame, saame teha sihipärasemaid teadlikkuse suurendamise kampaaniaid ning anda üksikasjalikku teavet selle kohta, kus meil on võimalik enim vähendada toidu raiskamist. Meie rühm leiab, et kogudes täpsemaid andmeid selle kohta, kus täpselt toidutarneahelas toitu raisatakse, siis oskame sobitada oma lahendused tulemuslikumalt toidu raiskamise probleemiga. Praeguses toidujäätmeid käsitlevate ELi andmete kogumise ühises metoodikas (nagu on määratletud komisjoni delegeeritud otsuses (EL) 2019/1597) keskendutakse jäätmete koguse mõõtmisele, meie ettepaneku eesmärk on aga koguda üksikasjalikumaid andmeid selle kohta kes, millal ja kus toitu raiskavad. Neid täiendavaid andmekogumise projekte/algatusi võib kasutada liikmesriikide uues iga-aastases aruandluses kogutavate kvantitatiivsete andmete täiendamiseks. Need annaksid toidu raiskamise valdkonnas täpsemaid andmeid, mis vastavad küsimustele mis, kuidas, kes, millal ja kus.

Lisamärkused

Märkused andmete kohta, mille kogumist soovime: peaksime koguma toidu raiskamise valdkonnas andmeid, mis vastavad küsimustele mis, kuidas, kes, millal ja kus. **Mis/millal:** millist toitu me raiskame ja millistel asjaoludel? Mida täpselt inimesed ära viskavad – mitu grammi jääb taldrikule? Andmed ostukoguse vs. ära visatava koguse kohta. **Kuidas:** kuidas seda raisatakse – kas see visatakse ära? Kas seda valmistatakse liiga hilja / kas see on rikutud / kas kõlblikusaeg on möödas? Kas ostime liiga palju? Kaaluda võib ka kultuurilisi erinevusi. **Kes:** kes tarneahelas raiskab toitu – edasimüüjad, tarbijad jms? Kas tarbija tasandil on liigendatud, millised tarbijad raiskavad kõige rohkem toitu – seda võiks seostada vanuse või riigiga? (Märkus. Kas inimesed tahavad neid andmeid esitada?)

Seoses 5. punktiga: meie inspiratsiooniallikas on ettevõtte Growth for Knowledge / GFK.

Rühm on seisukohal, et väga tähtis on austada Euroopa kodanike eraelu puutumatust ja isikuandmete kaitset. Meie soovitusel tulenevates mis tahes uuringutes tuleks seda arvesse võtta.

6. SOOVITUS

Kodanike arvamus on oluline – kodanike osalus Euroopa toidupoliitikas

Euroopa tuleviku konverentsi ja praeguse toidujäätmete teemalise ELi kodanike paneelarutelu alusel soovitame luua kohalikud ja riiklikud kodanike kaasamise foorumid. Nende foorumite ülesanne oleks jälgida ja nõustada riiklike strateegiaid, milles käsitletakse kodanike vaatepunktist toidu raiskamise vähendamise seotud ELi õigusaktide rakendamist. Samuti soovitame, et ELi toidujäätmete platvormil oleksid kodanikud esindatud ja sellesse kaasatud, et koordineerida kaasamist käsitlevate foorumite vahelist teabevahetust. Nii riigi kui ka ELi tasandil peaksid foorumid andma platvormi kodanike/tarbijate, sidusrühmade ja poliitikakujundajate vaheliseks teabe jagamiseks ja vastastikuseks õppeks.

Alus/põhjendus

Esitame selle soovitusena, sest on tähtis anda kodanikele hääl, tagada õiglane ja läbipaistev protsess ning võimaldada kodanikel ja otsustajatel omavahelist tegevust koordineerida ja üksteiselt õppida. Kodanikud on eksperdid oma elu valdkonnas ja nende seisukohti tuleb arvesse võtta kohalikul, riigi ja ELi tasandil.

Lisamärkused

7. SOOVITUS

Värskelt korjatud – hooajalise toidu väärtus

Soovitame muuta tarbimisharjumusi, teavitades tarbijaid hooajalise toidu väärtusest. Selleks tuleks kasutada kauplustes selgeid silte, mis võimaldavad tarbijatel hooajalisi toiduaineid selgesti ära tunda. Hooajalisuse teavet tuleks anda laiale üldsusele ka avalike teabekampaaniate kaudu. Tarbijate teavitamisega riigile kinnitatud siltide ja kampaaniatega võidakse mõjutada tootjaid kasvatama hooajalisi toiduaineid. Ühtlasi soovitame toota paremaid andmeid selle kohta, millised on kõige tulemuslikumad meetodid hooajaliste toiduainete tootmise soodustamiseks ja mittehooajalise mittekvaliteetse toidu impordi piiramiseks.

Alus/põhjendus

Esitame selle soovitusena, sest mittehooajaline toit sageli imporditakse ja/või on kehvema kvaliteediga kui hooajaline toit. Toiduainete kvaliteet võib mõjutada tarbijakäitumist, sest kaldume väärtustama kvaliteetsemat toitu rohkem ja seega raiskaksime seda vähem.

Lisamärkused

II TEEMAPLOKK - TOIDUÄRI ALGATUSED

8. SOOVITUS

ELi-ülene toiduvahetusvõrgustik

Soovitame suurtel ümberjaotajatel olla omavahel otse ühenduses registri kaudu kogu ELi hõlmaval veebisaidil, mis võimaldab peatselt rikneva toidu või toidu ülejäägi vahetamist. Veebisait ennetaks toidu raiskamist, võimaldades teabevahetust tasandite raames (vt allpool) ja tarneahela järgmises valdkondlikus üksuses. Ettevõtjad võivad liituda ja pakkuda või osta üle jäänud toitu madalama hinnaga. Tasandeid oleks kolm:

1. esimene tasand koosneks tootjatest, põllumajandustootjatest ja edasimüüjatest;
2. teisele tasandile kuuluksid supermarketid, toidupangad ja ühiskondlikud köögid;
3. kolmas tasand hõlmab tarbijaid ja kodumajapidamisi.

Alus/põhjendus

Lisamärkused

9. SOOVITUS

Kavandatud ostud ja ümberjaotamine

Soovitame välja töötada õigusraamistikku, et ühtlustada liikmesriikide õigusakte kogu tarneahelas kasutatavate tavade kohta seoses üle jäänud ja peagi rikneva toidu ümberjaotamisega, võttes arvesse ohutuseeskirju ja andmepõhist prognoosimist. Oste tuleks kohandada vastavalt sellele, mida müüakse. Supermarketide ja tarnijaid võib madalama hinnaga müüma või annetama mõjutada hüvedega (näiteks maksusoodustustega).

Alus/põhjendus

Lisamärkused

10. SOOVITUS

Restoranid toetavad ideed „naudi raiskamata“

Soovitame Euroopa institutsioonidele järgmist kava toidu raiskamise vähendamiseks restoranides. Kui teatavad kvaliteedikriteeriumid (nagu allpool esitatud kriteeriumid ja mõned muud nõuded) on täidetud, tuleks igat tüüpi restoranidel lubada kasutada vastavat logo (mis on ELis ühtlustatud). Logoga reklaamitaks võimalust võtta ülejäägid koju kaasa ja kelnerid peaksid andma toidupakendid ülejääkide kaasavõtmiseks. Logo hõlmavat kava rakendavad restoranid kirjutaksid oma menüüsse lisateksti „üle jäänud toidu saab kaasa võtta“. Kui ikkagi jääb valmistatud toitu üle, tuleks seda pakkuda töötajatele. Kui köögis jääb üle tooraineid, tuleks neid pakkuda toidupankadele / muudele heategevusasutustele.

Kui toit ei kõlba söögiks, tuleks seda kasutada taastuenergia tootmiseks. Restorane tuleks rahaliselt toetada, et nad neid (või täiendavaid) kvaliteedikriteeriume täidaksid ja kõnealuse kava ellu viiksid. Finantsstiimuliks võib olla maksusoodustus ja anda võib täiendavat abi. Köögis üle jäänud toit on kaalutav või mõõdetav, mistõttu kogused on jälgitavad ja neid on võimalik maksusoodustuse määramisel arvesse võtta.

Alus/põhjendus

Soovitame seda, sest see vähendaks toidu raiskamist restoranides ja vähendaks märkimisväärselt häbitunnet, mis võib tekkida ülejäägi kaasapanekut paludes. Kui restoranid käituvad eeskujuna, mõjutab see ka kodumajapidamisi toidu raiskamist vähendama.

Lisamärkused

11. SOOVITUS

Kõigil jäätmetel on kaal

Soovitame nõuda, et jäätmekäitluse eest vastutavad organisatsioonid peavad kaaluma või mõõtma orgaanilisi jäätmeid. Lühemas plaanis peaks kava keskenduma avalikele asutustele (nt koolid ja haiglad) ja tervetele paik- või piirkondadele ning pikas perspektiivis peaks see hõlmama ka kodumajapidamisi. Nende asutuste/piirkondade esindajatele ja hilisemas etapis kodumajapidamistele tuleks korrapäraselt saata aruandeid ning võrdlusi eelmiste perioodide ja teiste üksustega. See suurendab teadlikkust ja mõjutab vähendama toidu raiskamist. Seda ei pea kõigis riikides samamoodi mõõtma, piisab sellest, kui see on konkreetses riigis võrreldav.

Alus/põhjendus

Soovitame seda, sest see suurendaks tarbijate hulgas teadlikkust. Ühtlasi motiveeriks see ennast parandama ja vähendama toidu raiskamist. Soovituse tulemusi saab mõõta lühikeses ja pikas plaanis, pakkudes motivatsiooni toidu raiskamise vähendamiseks.

Lisamärkused

12. SOOVITUS

Kohustuslik aruandlussüsteem läbipaistvuse edendamiseks koos karistuste ja soodustustega

Soovitame kasutusele võtta aruandlussüsteemi (eriti ISO kohase sertifitseerimisega sarnaneva süsteemi), et sätestada terves väärtusahelas eristandardid, mis hõlmavad tootjaid, valmistajaid, jaemüüjaid, supermarketeid, restorane ja hotelle. Selles tuleks vahet teha suurtel ja väikestel / keskmise suurusega ettevõtjatel (VKEd) olenevalt ettevõtjate suuruse liigitamiseks olemasolevatest kategooriatest. Standardite rikkumise korral tuleks kehtestada karistused ja üle ootuste tulemuslikele ettevõtjatele preemiad. Kehtestada tuleks suhteline trahvisüsteem, mis vastab rikkumise raskusele ja ettevõtja suurusele. Preemiad peaksid eelkõige põhinema märgistamissüsteemil, näiteks ABC hinded või potentsiaalselt rahalistel stiimulitel, eelkõige VKEde puhul. Aruandlus tuleb teha ülesandeks sõltumatutele välisaudiitoritele, mitte ettevõtjatele. Liikmesriigi tasandi avalikud asutused (nt ministeeriumid või reguleerivad asutused) vastutavad rakendamise ja järelevalve tagamise eest. Andmed peaksid olema avalikkusele kättesaadavad ja võimaldama vastastikust õppimist. Komisjonil peaks olema järelevalve- ja koordineerimisfunktsioon.

Alus/põhjendus

Läbipaistvuse huvides on tähtis, et märgiste andmed on kättesaadavad inimestele, kes soovivad rohkem teavet, kui on märgisel.

Lisamärkused

13. SOOVITUS

Kogu ELi hõlmavad õigusaktid müümata toiduainete hävitamise kohta – vastastikusel õppimisel põhinev lähenemisviis liikmesriikides

Tuleb tagada, et toiduaineid kasutatakse eri etappides enne nende ära viskamist. Prioriteet on vältida toidu raiskamist, kuid kui see ei ole võimalik, kohaldatakse järgmist tsüklit: toitu tarbivad inimesed, toitu tarbivad loomad, biokütus ja kompostimine. Liikmesriigid vastutavad rakendamiseks vajaliku taristu kasutuselevõtmise eest. EL seab üldise eesmärgi vähendada toidu raiskamist kindla protsendipunkti võrra. Liikmesriigid seavad riiklikud standardid, et ELi eesmärk ühiselt täita. Liikmesriigid võivad rakendada kas vabatahtlikke või kohustuslikke meetmeid, mida ettevõtjad peavad järgima. Vähendus peab olema kvantifitseeritav. Pärast katsefaasi, milles keskendutakse supermarketitele, ja vastastikusel õppimisel põhinevaid kohandusi peaks parim tava olema suunis kõigile liikmesriikidele.

Alus/põhjendus

Prantsusmaa näide ei toimi, seega vajame paremat lahendust, näiteks platvormi, nagu Soomes, kus ettevõtjad saavad üles laadida teabe raisku mineva toidu kohta. Toidu raiskamist keelav seadus peab olema üldine, et võtta arvesse liikmesriikide erinevaid kultuure.

Lisamärkused

14. SOOVITUS

Toidu raiskamise läbipaistvus nähtavuse ja meetmete huvides

Soovitame seada kõigile toidutarneahelas osalejatele, välja arvatud kodumajapidamistele, kohustuse mõõta toidu raiskamist ja anda läbipaistvalt aru selle lahendamiseks tehtu kohta. Täiendavalt tuleks ka keskenduda vajadusele andmekogumise uute võimaluste järele ning põllumajandussektori toidukao arvessevõtmisele.

Sellele lisaks tuleks kasutada diferentseeritud stiimuleid vabatahtlike kokkulepete soodustamiseks, et toetada asutusi, kes võtavad endale ülesande olla teistele eeskujuks. Küsimuse tähtsust suurendavad ka parandusmeetmed, mille eesmärk on kaasata kõik toidutarneahelas osalejad (välja arvatud kodumajapidamised).

EL peaks läbi viima eri liikmesriikide olemasolevate aruandlusstruktuuride ja stiimulite ning parandusmeetmete parimate tavade hindamise. See aitab muuta raamistikku kaasavamaks, et EL saaks teha andmed võrreldavamaks.

Alus/põhjendus

Soovitame seda, sest teadlikkus toidu raiskamisest on alus edasistele toidu raiskamise vältimise lähenemisviisidele, nagu stiimulid ja uuenduslikud vabatahtlikud kokkulepped, ning parandusmeetmete.

Lisamärkused

Stiimulina võib kasutada ELi-ülel märkimismeetodit, et saada kasu turustamisstrateegiatest. Teine näide võiks olla asjakohane rahaline hüvitis toidu raiskamise vähendamise eest.

15. SOOVITUS

Innovatsioon pakendamisel ja pakendite kasutamine vajaduse korral

Soovitame rohkem investeerida teadusuuringutesse uuenduslike ja alternatiivsete kestlike pakendamisviiside kohta. See aitab suurendada toidu kasutusaega, muuta pakendi suurust toidu raiskamise vähendamiseks ja tagada parem toiduohutus toidu transportimisel. EL peaks seda toetama rahaliselt ja poliitiliselt asjakohaste programmide kaudu, näiteks rahastades idufirmasid ja väiksemaid uuenduslikke osalejaid. Lisaks soovitame toetada seda, et jaemüüjad müüksid võimaluse korral pakendamata toitu, kahjustamata seejuures toiduohutust.

Alus/põhjendus

Soovitame seda, sest kasutame endiselt väga palju pakendamist, eriti seoses transpordi ja toiduohutusega. Seetõttu leiame, et seda võib aidata saavutada innovatsiooni (teadusuuringud/idufirmad) toetamine keskkonnahoidliku pakendamise valdkonnas. Ühest küljest vähendaks toidu raiskamist kiiresti rikneva toidu pakendite suuruse muutmine, kusjuures tuleb arvestada pakendijäätmete suurenemise ohuga (mida peaks aitama vältida eespool mainitud teadusuuringud). Teisest küljest tuleks toiduportsjonite pakendamiseks kasutada kliendi enda kaasa võetud anumaid (ka toidu raiskamise ja muude jäätmete vähendamiseks). Tarbija heakskiitu on võimalik saavutada, kui töötame välja keskkonnahoidlike pakendite struktuuri, mille taristut vastavalt kohandatakse.

Lisamärkused

III TEEMAPLOKK - TOETUS TARBIJAKÄITUMISE MUUTUMISELE

16. SOOVITUS

Toidu raiskamise mõiste laiendamine, et säästa põllult koristamata toitu

Soovitame lisada Euroopa toidu raiskamise mõiste alla põllult koristamata toidu. Samuti soovime, et põllumajandustootjatel oleks võimalik turustada ebatäiuslikke, kuid söödavaid tooteid. Toidukao vältimiseks peaksid põllumajandustootjad hankima märgid, millel on kirjas, et kodumajapidamised ja vabaühendused võivad põllult koristamata toitu ise koristada.

Seda ideed tuleks selgitada kahele rühmale:

- kodanikele kampaaniaga, millele keskendutakse 20. soovitusel;
- põllumajandustootjatele liikmesriikide põllumajandusministeeriumide kaudu. Viimased peaksid käesolevat soovitusel rakendama koostöös kohalike omavalitsusüksuste ja tootjate ühendustega.

Alus/põhjendus

Soovitame seda, sest ei ole mõistlik raisata söödavat toitu. Saagi ise koristamine aitab tunnustada põllumajandustootjate tööd ja väärtustada nende kasvatatavat toitu.

Lisamärkused

Tähtis on mitte süüdistada põllumajandustootjaid, mis võib osutada keeruliseks küsimuseks.

17. SOOVITUS

Ennekõike täiskasvanute innustamine, et nad tegutseksid toidu raiskamise vähendamise nimel

Soovitame, et iga liikmesriik viiks ellu programmi, mille raames täiskasvanud suurendavad teadlikkust ja teadmisi toidu raiskamise maksumuse ja toidu raiskamise ennetamise kasulikkuse kohta riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil.

See peaks põhinema parimatel saadaolevatel andmetel (5. soovitus), et toonitada probleemi kiireloomulisust. See peaks hõlmama mobiilirakendusi (18. soovitus), kampaaniaid (4. ja 20. soovitus), täiendusõpet toidutööstuse töötajatele, töökohasise täiendkoolituse programme spetsialistidele ning teemat käsitlevaid dokumentaalfilme ja teleprogramme. Võimaluste hulka kuuluvad näiteks toidu taaskasutamise kasulikkust näitavad reklaamid, pühapäeva kui toidujääkide päeva propageerimine ning toiduvalmistamisvõistluste saated noortele täiskasvanutele, et kaasata televisiooniteenuse osutajaid.

Tähtis on teavitada inimesi kas lihtsalt tekstisõnumite või müksamise abil toidu raiskamise vältimise majanduslikust ja keskkonnakasust.

Teavet võib jagada aidata iseäranis meedia, eriti riiklikud raadiojaamad ja televisioon, ajakirjandus, sotsiaalmeedia, avalikud asutused, muuseumid ja jaemüüjad. Olemasolevad ELi asutused võivad välja töötada vahendid liikmesriikide toetuseks (näiteks Euroopa Ajaloo Maja).

Alus/põhjendus

Soovitame seda, sest teistes soovitustes käsitletakse laste haridust, kuid vajame ka meetmeid, millel on kohene lühiajaline mõju praegusele ostujõulisele ja toitu valmistavale põlvkonnale.

Lisamärkused

Soovituse üks eelis on see, et supermarketites kasutatavad toidu raiskamise vastased mõjurid tasakaalustavad turundust, mis veenab inimesi ostma liiga palju.

18. SOOVITUS

Toitumisalane teadlikkus ja kestlik toit alg- ja keskkoolides

Soovitame lisada kestliku toidu ja toitumise teemad alg- ja keskkoolide õppekavadesse, kas luues uued kohustuslikud eraldiseisvad kursused, nagu on juba mõnes riigis, ja/või lisades need teemad olemasolevate kohustuslike ainete alla. Selle soovitus eesmärk on suurendada õpilaste teadlikkust toidu raiskamise kohta, luues arutelu sotsiaal-majanduslike väärtuste, kestliku tootmise ja tarbimise, ostukäitumise ja kodumajanduse üle ning praktilisi kogemusi, mis toovad koolid ja põllumajandusettevõtted üksteisele lähemale. Selle soovitus täideviimiseks on kaks eeltingimust, mille jõustamist ELilt ootame. Esiteks vajame mitut sidusrühma hõlmavat teadlikkuse suurendamise kampaaniat, et tekitada ja suurendada teema vastu huvi (20. soovitus). Teiseks peame toetama õpetajaid koolituse, haridusvaldkonna vahetuste ja materjaliga, kasutades võimalikult palju ära olemasolevaid võrgustikke ja tõestatud parimaid tavasid. Kuigi tunnustame, et nende muutuste rakendamiseks võib kuluda aega, on tähtis juba praegu korraldada koolides toidu raiskamise teemalisi päevi või nädalaid, kaasates sellesse erinevaid ühiskonnarühmi (21. soovitus).

Alus/põhjendus

Toidu raiskamine annab tunnistust laiematest süsteemsetest probleemidest, mis on seotud sellega, kuidas me Euroopas praegu toitu toodame, ostame ja tarbime, mistõttu haridustegevus peab hõlmama rohkemat kui toidu raiskamist, võttes arvesse Euroopa tootmise ja tarbimise väärtusi ja soovitatavat tulevikku. Haridus kuulub endiselt riikide pädevusse ja igal liikmesriigil on erinevad õppekavad. Tunnustame nende erinevuste olemasolu, kuid samas julgustame ELi edendama kaugeleulatuvaid meetmeid, luues uusi ja/või kasutades selleks olemasolevaid õppeaineid, nagu geograafia või majandus.

Lisamärkused

19. SOOVITUS

Tarbijaid omavahel ühendavate toidu jagamise rakenduste ja platvormide edendamine ja toetamine

Soovitame ELil edendada ja toetada olemasolevaid mobiilirakendusi ja platvorme, nagu Olio või FoodSharing.de. Edendatavad vahendid peavad vastama teatavatele aluskriteeriumidele, mille järgi neid hinnatakse: kasutajasõbralikkus, andmebaasi rikkalikkus, sõltumatus, kohandatavus kohalike oludega ja tegelik mõju toidu raiskamise vähendamisele. ELi, riiklikud ja piirkondlikud asutused peavad ettenägelikult edendama kõige paljulubavamaid olemasolevaid vahendeid ning toetama eelkõige rahaliselt, kuid ka muul viisil nende arendamist ja haldamist oma eri teadusuuringute, meetmete ja rahastamisprogrammidega. Rahastamine riiklikest vahenditest peaks aitama luua kvalitatiivset ja neutraalset reklaamivaba teavet.

Alus/põhjendus

Paljud mobiilirakendused ühendavad eri osalejaid, näiteks ettevõtjaid tarbijatega või tarbijaid omavahel. Mõned neist vahenditest võivad juba edukalt ühendada omavahel tarbijaid, aidates neil säästa toitu. Ometi näib nende geograafiline ulatus piiratud või eurooplased ei ole nendest piisavalt teadlikud. Peame tähtsaks, et EL ja liikmesriigid toetaksid aktiivselt suure mõjuga tehnoloogilist innovatsiooni, võimaldades tekkida uutel ideedel ja innovatsioonil ning neil muutuda pikas perspektiivis kestlikuks.

Lisamärkused

20. SOOVITUS

Toidu säästmine säästab raha – Euroopa kampaania toidu raiskamise vastu koostöös toiduinete jaemüüjatega neljal nädalavahetusel aastas

Soovitame ELil koordineerida liikmesriikides korraldatavat kampaaniat, milles keskendutakse toidukauplustele (toidu jaemüüjad, supermarketid, hüpermarketid, väikepoed). Kampaania toimuks igal aastal neljal nädalavahetusel ja see keskenduks teemale „toidu säästmine säästab raha“. Liikmesriigid ise valiksid neile sobivad nädalavahetused. Kuupäeva valikul tuleks lähtuda eesmärgist suurendada teadlikkust toidu ostmise harjumuste kohta (näiteks riigi- või kultuurisündmuste ajal) ja hooajalisusest (näiteks saagikoristuse aeg). Kampaania kujutaks endast Euroopa Liidu algatust, mille visuaalne kujundus on kõigis liikmesriikides ühesugune (sama logo, värvikoodid jms). Kampaaniat viiakse ellu riigi tasandil ja seda kohandatakse vastavalt iga riigi eripärale, kalendrite, toitumisharjumustele jms.

Alus/põhjendus

Soovitame seda, sest on tähtis suurendada kodanike hulgas teadlikkust toidu raiskamise kohta. Praegu on olemas ainult rahvusvaheline toidukao ja raiskamise teadlikkuse päev, millest kodanikud ei ole teadlikud ja mis on suure hulga muude rahvusvaheliste päevade seas tähelepanematu. Uus üritus hõlmaks nelja nädalavahetust aastas. See suurendaks probleemi nähtavust Euroopa Liidu kodanike hulgas ja sündmuse kordumine mitmel nädalavahetusel oleks kasulikum kui selle korraldamine ühelainsal päeval. See oleks ühtlasi võimalus eristada seda Euroopa sündmust tavapära rahvusvahelistest päevadest.

Lisamärkused

- Meie soovitus eelis on asjaolu, et see suurendaks Euroopa Liidu kodanike hulgas teadlikkust toidu ostmise, tarbimise ja hooajalisuse kui toidu raiskamise vältimise viiside kohta. Kampaania korraldamine neljal nädalavahetusel aastas muudaks kodanikele sõnumite andmise korrapäraseks. Kasulik on ka see, et kampaania raames soodustataks koostööd toidu jaemüüjatega ja nad kaasataks toidu raiskamise vastasesse tegevusse.
- Üks probleem seisneb selles, kuidas kaasata üritusse toidu jaemüüjaid/müügikohti. Toidu jaemüüjate eesmärk on müüa võimalikult palju ja seetõttu ei pruugi mõned neist tahta mõjutada inimesi tarbima vähem toitu või muutma oma tarbimisharjumusi. Teisest küljest on iga kaupluse, sealhulgas toidukaupluste eesmärk teenida kasumit, nii et nad võivad näha ürituses strateegiat, mis aitab luua head kuvandit neist kui toidu raiskamise vastu võitlejatest. Üks probleem on seotud ELi liikmesriikide eripära ja kalendriga: mõned riigid ei tähistata jõule või tähistavad seda erinevatel kuupäevadel ja pühad võivad riigiti erineda.
- Täiendavad üksikasjad soovitus rakendamise kohta:
- Kasutada toidu raiskamise vastases kampaanias koostöös toidu jaemüüjatega mitmekesiseid allikaid: tavameedia (televiisioon, ajakirjandus), sotsiaalmeedia, kohalikud suunamudijad, reklaam. Kasutada nelja nädalavahetust tugeva toidujäätmete kaotamise kampaania levitamiseks.
- Nendel nädalavahetustel peaks EL teavitama nendest toidu jaemüüjatest, kes on juba korraldanud ja välja töötanud toidu raiskamise vastaseid algatusi. EL peaks toetama neid juba olemasolevaid algatusi ja teavitama headest tavadest, jagades positiivset narratiivi. Me ei tohiks rõhuda šokeerivatele sõnumitele ja peaksime keskenduma positiivsetele kogemustele.
- Võtta järelmeetmed ja hinnata nelja nädalavahetuse tegevust, et seda täiustada ning jõuda igal aastal aina suurema hulga inimesteni.

21. SOOVITUS

Lõpp toidu raiskamisele – toidu raiskamise alase teadlikkuse nädal koolides

Soovitame korraldada koolides toidu raiskamise teemalise nädala, et suurendada teadlikkust selle teema kohta laste ja noorte hulgas. Teemanädala vorm ja sisu oleneks õpilaste vanusest. Algkoolidele ja väiksematele lastele suunatud teemanädalal tuleks keskenduda teadlikkuse suurendamisele mängude abil. Euroopa Komisjon looks ja jagaks koolidele ja õpetajatele kõigis ELi ametlikes keeltes kättesaadavaid vahendeid toidu raiskamise alase teadlikkuse suurendamise kohta koolides ning teemaarenduse ja tegevuse korraldamise kohta seoses konkreetsete õppeainetega. Vahendite hulka kuuluksid suunised soovitatava tegevuse kohta, et õpetajaid mitte üle koormata. Suunised peaksid olema internetis hõlpsasti kättesaadavad. Nooremaid õpilasi autasustatakse tunnistusega (millele on trükitud ELi logo). Liikmesriigid korraldaksid teemanädala olenevalt oma vastava haridussüsteemi toimimisest ja akadeemilisest kalendrist. Koolidel oleks võimalik vabalt otsustada, milliseid tegevusi nad soovivad teemanädalal korraldada, kasutades õpetajatele kättesaadavaks tehtud vahendite abi.

Alus/põhjendus

Lapsed peaksid õppima, kuidas toitu väärtustada, kuidas toitu toodetakse ja kui palju aega kulub toidu tootmiseks. Sellest tuleks teadlikuks saada varakult. Sedalaadi üritus võib laste ja noorte kaudu jõuda ka lapsevanemateni, sest õpilased räägivad koju jõudes oma vanematele koolis saadud kogemustest.

Lisamärkused

- Soovitus on kasulik, sest lapsed peaksid õppima, kuidas toitu väärtustada, kuidas toitu toodetakse ja kui palju aega kulub toidu tootmiseks. Teadlikkuse õpetamist on tähtis alustada varakult. Soovitus on kasulik ka seepärast, et sedalaadi üritus võimaldab laste ja noorte kaudu jõuda ka lapsevanemateni, sest õpilased räägivad koju jõudes oma vanematele koolis saadud kogemustest.
- Üks probleemidest on küsimus, kuidas õpetajaid tegevuste ja ideede loomisega mitte üle koormata. Väga tähtis on sellel põhjusel tagada soovitatavaid tegevusi hõlmav raamistik või suunised, et kõnealusest algatusest saaksid kasu kõik õpilased kõigis koolides.

22. SOOVITUS

Anda tarbijatele olulised teadmised, et nad saaksid aru, kuidas nemad toidu raiskamist mõjutavad, ning mõistaksid, kuidas toodet enne ja pärast säilimiskuupäeva töödelda, säilitada ja taaskasutada

(„kõlblik kuni“ kuupäev on ohutuskuupäev, pärast mida ei tohiks toodet tarbida; „parim enne“ tähendab kuupäeva, milleni toode säilitab oma optimaalse kvaliteedi)

Soovitame kasutusele võtta teabevahendid, et teavitada tarbijaid sellest, kas toote kõlblikusaeg on tõepoolest möödunud, ning aidata neil (uuesti) õppida seda hindama. Tarbijate teadlikkuse suurendamiseks toiduainete kasutamise kohta pooldame „parim enne“ kuupäeva paremat paigutust: see peaks paiknema igal tootel samas kohas ja suuremas kirjas. Samuti soovime lisada otse tootemärgisele ruutkoodi (võimalus kasutada ka vöötkoodi). Mis on selle eesmärk? Edastada teavet toote parima säilitamisviisi kohta, võimaldada kindlaks teha (maitse ja lõhna järgi), kas toit on veel tarbitav, ning esitada kokandusnõuandeid toote muul viisil kasutamiseks (näiteks kohandatud retseptid). Meie arvates on ruutkoodi kaudu kättesaadavat teavet kõige parem vormistada tootjatel. Märgistamata toodete, nagu puu- ja köögiviljade puhul tuleks ruutkood paigutada toote asukohta müügikohas, et vältida tarbetut pakendamist. Me ei looda selle teabeallika kõigile kättesaadavaks tegemisel vaid digitehnoloogiale. Soovime ka paber kandjal teabevahendite (näiteks juhised supermarketites) kättesaadavaks tegemist.

Alus/põhjendus

Soovitame seda, sest meie arvates on raske ülesanne muuta tarbijad vastutustundlikuks oma toiduharjumuste juhtimise eest. Tootel esitatava teabe täiustamine aitab tarbijatel mõista kõlblikusajaga seotud probleeme. Samuti annab see võimaluse saada lahti väärarvamustest või hirmust haigestuda kõlblikusaja ületanud toodete tarbimise tõttu. Teame, et tootjad on „parim enne“ kuupäeva määramisel ettevaatlikud, et end kaitsta. Tegelikult võib toodet pärast seda kuupäeva tarbida. Me ei sea kahtluse alla kõlblikusaja esitamise tähtsust. See on tõepoolest peamine värskuse näitaja.

Lisamärkused

Soovitus on kasulik, sest keskendume märgistamisele, et teavitada tarbijaid parimal võimalikul viisil nii nende rahakotile kui ka keskkonnale kasulikust käitumisest. Meie lööklause annab meie idee täiuslikult edasi: „osta mõistlikult ja söö odavamalt“. Selleks et teavitada tarbijaid sellest uuest teabeallikast ja seda propageerida, teeme ettepaneku korraldada ulatuslik teavituskampaania, mille raames selgitatakse selle uue vahendi eesmärki.

23. SOOVITUS

Standardsete tavade rakendamine jaemüügi tasandil, kui tarbijatele reklaamitakse peatselt aeguvaid tooteid

Soovitame ümber hinnata peatselt aeguvate toodete ostmise, paludes ettevõtjatel võtta vastu strateegia nende toodete käsitlemiseks ja tarbijatele väärtuslikuks muutmiseks. Küsimus on selles, kuidas parandada nende toodete mainet kodumajapidamiste silmis, nii et need ei oleks suunatud vaid ühele osale elanikkonnast. See strateegia on jagatud mitmeks osaks:

- Euroopa tasandil rakendatav õiguslik osa, mis hõlmab nende toodete paigutamist eraldi alale, et need oleks kauplusesse sisenemisel hõlpsasti kättesaadavad ja nähtavad eesmärgiga parendada kõigi tarbimisharjumusi, olenemata sissetulekust;
- töötatakse välja kommunikatsioonipoliitika, milles rõhutatakse tervemõistuslikkust ja toodete atraktiivsust ning vastutustundlikku ostmist (ületarbimist propageerivad aspektid ei tohiks olla kommunikatsioonis esikohal);
- jaemüüjaid julgustatakse rakendama põhimõtet, et peatselt aeguvad uued tooted paigutatakse riiulitele tippundideks (seda kohandatakse vastavalt eri Euroopa riikide tarbimisharjumustele).

Alus/põhjendus

Soovitame seda, sest see tugevdab paljudes kauplustes juba kehtivaid põhimõtteid ja standardib häid tavasid Euroopa mastaabis. Töörühm pöörab erilist tähelepanu nende meetmete üldise kohaldamise kasulikkusele, sest see muudaks allahinnatud toodete kuvandit (need ei ole kättesaadavad ainult kodumajapidamistele, vaid kogu elanikkonnale).

Lisamärkused

Käesolev soovitus toetab ettevõtjate püüdu rakendada kestlikke tavasid. See võib suurendada tarbijate lojaalsust. Siiski on selle soovitusel rakendamisel teatavaid murekohti:

- kodumajapidamistel tuleb olla paindlikum ja kohandada nädalamenüüd vastavalt toodete kättesaadavusele;
- ettevõtjatel tuleb koolitada töötajaid ja uusi põhimõtteid ellu rakendada;
- elanikkonnal tuleb loobuda väärarusaamadest ja muuta arvamust nende toodete ostjatest, sest kuigi need tooted on kindlasti odavad, võideldakse nende abil ennekõike toidu raiskamise vastu.

VÕTKE ELiga ÜHENDUST

Isiklikult

Kõikjal Euroopa Liidus on sadu Europe Directi keskusi. Teile lähima keskuse aadressi leiate veebist (european-union.europa.eu/contact-eu/meet-us_et).

Telefoni teel või kirjutades

Europe Direct on teenistus, mis vastab Teie küsimustele Euroopa Liidu kohta. Teenistusega saate ühendust võtta:

- helistades tasuta numbril 00 800 6 7 8 9 10 11 (mõni operaator võib nende kõnede eest tasu võtta),
- helistades järgmisel tavanumbril: +32 22999696 või
- järgmise vormi kaudu: european-union.europa.eu/contact-eu/write-us_et.

ELi KÄSITLEVA TEABE LEIDMINE

Veebis

Euroopa Liitu käsitlev teave on kõigis ELi ametlikes keeltes kättesaadav Euroopa veebisaidil (european-union.europa.eu).

ELi väljaanded

Tasuta ja tasulisi ELi väljaandeid saab vaadata või tellida aadressil op.europa.eu/et/publications. Suuremas koguses tasuta väljaannete saamiseks võtke ühendust teenistusega Europe Direct või oma kohaliku dokumendikeskusega (european-union.europa.eu/contact-eu/meet-us_et).

ELi õigus ja seonduvad dokumendid

ELi käsitleva õigusteabe, sealhulgas alates 1951. aastast kõigi ELi õigusaktide konsulteerimiseks kõigis ametlikes keeleversioonides vt EUR-Lex'i (eur-lex.europa.eu).

ELi avatud andmed

Portaal data.europa.eu võimaldab juurdepääsu ELi institutsioonide, organite ja asutuste avatud andmete kogumitele. Neid võib tasuta alla laadida ning kasutada äri- ja mitteäri-eesmärgil. Portaal pakub juurdepääsu ka suurele hulgale Euroopa riikide andmekogumitele.

Euroopa Liidu
Väljaannete Talitus

Print
PDF

ISBN 978-92-68-06484-9
ISBN 978-92-68-06471-9

doi:10.2775/696742
doi:10.2775/777483

NA-09-23-364-ET-C
NA-09-23-364-ET-N